

Economisch-Statistische Berichten

Het gezinsinkomen in de Verenigde Staten

★

Dr. N. Franken

De voorhoede afgesneden?

★

Dr. J. Groenendaal

De autonomie der publiekrechtelijke
bedrijfslichamen

★

Drs. G. Greidanus

Schets van het Nederlandse
melkprijsbeleid

★

Dr. H. Riemens

Euratom

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

43e JAARGANG

No. 2134

WOENSDAG 28 MEI 1958

**COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING**

Spuistraat 172 Amsterdam

KAS-ASSOCIATIE N.V.

Deposito en
Rekeningcourant

BETALEN · BEWAREN · BEHEREN

Maak gebruik van de rubriek

„VACATURES”

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Alblasserdam

*Adviezen inzake
levensverzekeringen
en pensioencontracten*

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B. fr. 400). Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Het gezinsinkomen in de Verenigde Staten

Het inkomen, dat de Amerikaanse verbruikseenheden — d.w.z. gezinnen en alleenstaanden — in 1957 tezamen toucheerden, bedroeg volgens „Survey of Current Business” van april jl. \$ 328 mrd. Onderstaande tabel doet zien, hoe dit inkomen volgens voorlopige gegevens over de diverse inkomensklassen was verdeeld. Het blijkt, dat de klasse van \$ 4.000 tot \$ 6.000 het meest frequent was vertegenwoordigd: niet minder dan 25 pCt. van alle gezinnen genoot een door deze bedragen begrensd inkomen. Vergeleken hiermede is de inkomensgroep van \$ 10.000 en meer slechts schaars bezet; het inkomen dat de 11 pCt. tot deze groep behorende gezinnen genoten, beliep echter niet minder dan \$ 106,5 mrd., of 32 pCt. van het totale inkomen. De gezinnen en alleenstaanden, die met een inkomen van minder dan \$ 2.000 moesten zien rond te komen — 14 pCt. van alle verbruikseenheden — hadden tezamen een inkomen van slechts \$ 8,5 mrd.

Het gemiddelde inkomen per verbruikseenheid beliep \$ 6.130, hetgeen ten opzichte van 1947 een stijging met bijna 50 pCt. betekent. Het reële inkomen, in prijzen van 1957, is in deze tienjarige periode slechts met ongeveer 20 pCt. toegenomen. Van de tien jaren tussen 1947 en 1957 waren er slechts twee, namelijk de recessiejaren 1949 en 1954, waarin het gemiddelde reële inkomen een daling onderging; het afgelopen jaar, waarin de recessie alleen de laatste vier maanden beïnvloedde, bleef het inkomen ruimschoots op het peil van 1956. Houdt men voorts rekening met de belastingverplichtingen der gezinnen, dan komt de stijging van het reële inkomen van 1947 op 1957 neer op gemiddeld 1,75 pCt. per jaar. In de daaraan voorafgaande 28 jaren — van 1929 tot 1947 dus — bedroeg het overeenkomstige percentage 1,25.

De stijging van het gemiddelde nominale inkomen

gedurende de laatste tien jaren komt o.a. tot uiting in een verschuiving van het modale inkomen: in 1947 lag dit namelijk tussen \$ 3.000 en \$ 3.500 en in 1957 tussen \$ 4.500 en \$ 5.000. Het aantal gezinnen met een inkomen van \$ 4.000 of meer was aan het einde van deze periode meer dan tweemaal zo groot als aan het begin. Genoemd blad acht het nodig erop te wijzen, dat de gegevens over 1947 en 1957, als gevolg van mutaties, niet op dezelfde gezinnen betrekking hebben. Bovendien zijn er verbruikseenheden wier relatieve positie op de inkomenschaal in de loop der jaren is veranderd: het gemiddeld inkomen der boeren bijv. is met minder dan 15 pCt. toegenomen, dat der niet-agriculteurs met 45 pCt. De verklaring voor deze discrepantie is minder droevig dan de lezer wellicht verwacht: de inkomens der boeren waren nl. kort na de oorlog ongebruikelijk hoog.

Ondanks bovengenoemde verschuiving op de inkomenschaal onderging de relatieve inkomensverdeling, volgens „Survey” weinig verandering. De qua inkomen „upper 20”-pCt. der verbruikseenheden had in 1947 een aandeel in het totale inkomen van 46,0 pCt. en in 1956 één van 44,9 pCt.; het aandeel der „lowest 20”-pCt. bleef gelijk, namelijk 5 pCt., en dat der drie midden-

groepen steeg een weinig. Hoewel uitvoerige gegevens op lange termijn ontbreken, meent genoemd blad op grond van ramingen, dat het aandeel van de hoogste inkomensgroepen in het totale gezinsinkomen sedert de tweede wereldoorlog aanzienlijk lager is dan daarvoor. Als oorzaken hiervoor moeten de naar verhouding afnemende betekenis van die inkomensbestanddelen — zoals bijv. dividend — die grotendeels bij de genietters van hoge inkomens terecht komen en de geringere spreiding van de belangrijkste inkomensbestanddelen — lonen en salarissen — worden aangewezen.

Inkomensklassen	Aantal gezinnen en alleenstaanden				Inkomen			
	in mln.		in pCt.		in mrd. \$		in pCt.	
	1947	1957	1947	1957	1947	1957	1947	1957
beneden \$ 2.000	11,1	7,3	25	14	13,2	8,5	7	3
\$ 2.000-\$ 3.999	17,1	12,1	38	23	51,2	36,9	28	11
\$ 4.000-\$ 5.999	9,2	13,6	20	25	44,5	67,4	24	21
\$ 6.000-\$ 7.999	3,8	9,6	9	18	26,0	66,3	14	20
\$ 8.000-\$ 9.999	1,5	4,8	3	9	13,3	42,6	7	13
\$ 10.000-\$ 14.999	1,2	3,9	3	7	14,3	46,7	8	14
\$ 15.000 en meer	0,8	2,2	2	4	22,1	59,8	12	18
Totaal	44,7	53,5	100	100	184,6	328,2	100	100

	1929	1947	1953	1954	1956	1957
Gezinsinkomen in lopende dollars	2.340	4.130	5.390	5.360	5.910	6.130
idem, in dollars van 1957	3.940	5.120	5.720	5.640	6.110	6.130
idem, in lopende dollars na aftrek van belastingen	2.320	3.720	4.810	4.840	5.310	5.480
idem, in dollars van 1957 na aftrek van belastingen	3.910	4.610	5.100	5.100	5.480	5.480

INHOUD

	Blz.		Blz.
Het gezinsinkomen in de Verenigde Staten.....	423	Aantekeningen:	
De voorhoede afgesneden?, door Dr. N. Franken...	424	Conjunctuur- en-structuurpolitiek.....	435
De autonomie der publiekrechtelijke bedrijfs- lichamen, door Dr. J. Groenendaal	427	Investeringsprognose voor West-Duitsland	436
Schets van het Nederlandse melkprijzbeleid, door Drs. G. Greidanus	430	Boekbespreking:	
Euratom, door Dr. H. Riemens	433	Dr. G. F. Loeb: Industrialization and Balanced Growth, bespr. door Drs. Ir. M. H. Ekker	437
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. M. P. Gans ...	438
		Notities:	
		Whisky in overvloed?	426
		Statistieken	439

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; J. R. Zuidema. Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

In vervolg op zijn beschouwingen in „E.-S.B.” van vorige week bespreekt de schrijver de gang van zaken bij de onderhandelingen over de Europese vrijhandelszone. Het inwerkingtreden van de E.E.G., terwijl een ernstige stagnatie optreedt in de voortgang bij de besprekingen over de vrijhandelszone, doet een minder gewenste situatie ontstaan. De „voorhoede van de Europese integratie” dreigt te worden afgesneden. Het gaat er thans om de verbindingen te verzekeren. Het falen van de besprekingen over de vrijhandelszone zou nl. betekenen, dat tegenover de winst, die de E.E.G. ongetwijfeld zal opleveren, een verliespost zou komen te staan. Tegenover de voordelen van de integratie van de zes zou dan o.a. gesteld moeten worden, het verloren gaan van een belangrijk deel van de resultaten van 10 jaar arbeid in de O.E.E.C. De Europese problemen worden in feite beheerst door de moeilijkheden in Frankrijk. Het lijkt daarom wenselijk het Franse probleem afzonderlijk te bezien van het toch al moeilijke complex van vraagstukken, dat de formatie van een vrijhandelszone opwerpt.

De voorhoede afgesneden?

De beschouwingen over de Europese vrijhandelszone in „E.-S.B.” van vorige week, leidden tot de conclusie, dat noch het Franse memorandum, noch het Plan Carli de oplossing van de problemen veel naderbij heeft gebracht. Voor het Franse voorstel geldt eerder het tegendeel. Wel hebben deze voorstellen de verdienste, dat zij een duidelijk inzicht geven in de ingenomen posities.

Nog afgezien van de gevolgen van de Franse kabinets-crisis in dit stadium van de onderhandelingen, alsmede van de financiële crisis in dit land zo kort na het inwerking-treden van de eerste etappe van de E.E.G., kunnen zelfs optimisten nauwelijks meer verhelen, dat de situatie kritiek is. De standpunten liggen ver uiteen en vooralsnog lijkt het een uiterst moeilijke opgave, een compromis tot stand te brengen. Aan Britse zijde bespeurt men een zekere afkeer van concessies aan Frankrijk, hetgeen gezien de welhaast negatieve houding van dit land nauwelijks verwondering kan baren. Het Verenigd Koninkrijk baseert zich op eenvoudige scherp omlijnde verplichtingen, waar-tegenover Frankrijk zich vooralsnog niet voor langere termijn wenst te binden.

Ook ten aanzien van de Gemenebest-preferenties liggen de verhoudingen uiterst moeilijk. Niet geheel ten onrechte beroept het Verenigd Koninkrijk zich op historische verhoudingen en op de betekenis van het wereldomvattende Ottawa-systeem, waarin onder andere ook de transferabiliteit van het pond sterling een grote rol speelt. Juist onze binding met de Commonwealth maakt ons „worth having”, zo betoogt men in het Verenigd Koninkrijk.

Er schuilt een kern van waarheid in het Franse betoog. In de vrijhandelszone zal het Verenigd Koninkrijk ongetwijfeld een voordelige positie innemen. Niet overtuigend is evenwel de Franse argumentatie, waar deze een cumulatie van voordelen suggereert. Reeds sedert jaren geniet de Engelse nijverheid de voordelen van de „imperial preference”. Het tot stand komen van de vrijhandelszone zou daar voordelen voor de handel met het vasteland aan toevoegen. Daartegenover zullen echter gelijkwaardige concessies van het Verenigd Koninkrijk komen te staan. Ten opzichte van de actuele verhoudingen mag dan ook niet van extra voordelen worden gesproken.

Omgekeerd kan men zich afvragen of het betrekken van

het Gemenebest in de vrijhandelszone wel zulke grote voordelen zal opleveren. De problemen van Hongkong, van de zuivel uit Nieuw-Zeeland en de textiel uit India dreigen in dat geval ook E.E.G.-problemen te worden.

Niettemin zou het aanbeveling verdienen de wederzijds ingenomen standpunten nog eens te analyseren. De impasse in het gesprek wordt immers veroorzaakt door de voorop-gestelde bedoeling een vrijhandelszone te creëren. De keuze van deze constructie hangt samen met de ingenomen uitgangstellingen. Een aanval op deze stellingen op dit moment lijkt weinig kans van slagen te hebben, maar wel rijst de vraag of op langere termijn gezien een zekere aanpassing niet mogelijk zal blijken. De economische ontwikkeling van de laatste jaren immers, leidt reeds nu tot een herwaardering van de preferenties in het Gemenebest. In de toekomst zouden de noodzakelijk blijkende aanpassingen in dit stelsel kunnen worden afgestemd op de eisen, die de Europese integratie stelt.

In dit verband is het van belang kennis te nemen van een recente publikatie in „The Economist”¹⁾. In deze beschouwing worden twee belangrijke aspecten naar voren gebracht. Er wordt op gewezen, dat wat de organisatorische aspecten betreft, de Britten hun starre houding hebben laten varen. Het Verenigd Koninkrijk is bereid zijn eis van volledige unanimiteit voor alle te nemen beslissingen voor een goed deel te matigen.

In de tweede plaats wijst de schrijver van dit artikel op mogelijke concessies van het Verenigd Koninkrijk. Engeland zou besprekingen met het Gemenebest kunnen openen, teneinde te trachten in het Gemenebest concessies voor de export van de E.E.G.-landen te verkrijgen, tegenover concessies van de continentale landen ten aanzien van de invoer uit de Commonwealth.

Indien besprekingen op dit punt werden gecombineerd met een algemene discussie over de landbouwprodukten, dan zou wellicht op langere termijn gezien resultaat te bereiken zijn. Ook namelijk op het punt van de landbouw-sector lijkt de algemene uitsluiting een te vergaande maatregel ten opzichte van de waarlijke Gemenebest-belangen.

¹⁾ „Critical months for free trade”, 22 maart 1958.

Zou men er toe over gaan deze aspecten van het vraagstuk nader te bezien, dan zal het eindresultaat van de besprekingen nog lang op zich laten wachten. Dat zou betekenen, dat de tariefafbraak in de vrijhandelszone reeds direct een achterstand zou tonen ten opzichte van de E.E.G. Op 1 januari 1959 immers zullen de onderlinge tarieven in de E.E.G. voor de eerste maal en wel met 10 pCt. worden verlaagd. Uitstel op dit punt verdient bepaald geen aanbeveling.

Het voorstel van de voorzitter van de Europese Commissie, Prof. Hallstein, zou soelaas kunnen geven. Prof. Hallstein wil trachten alle O.E.E.C.-landen te doen besluiten om reeds op 1 januari 1959 hun tarief met 10 pCt. te verlagen. Vooralsnog echter staat te bezien of dit voorstel uitvoerbaar zal zijn. Het berust uiteindelijk immers op de erkenning van de noodzaak, te komen tot een nauwe samenwerking tussen de E.E.G.-landen en de overige leden van de O.E.E.C. Mocht de suggestie van Prof. Hallstein worden aanvaard, dan zou daarmee opnieuw een adempauze van 1½ jaar na 1 januari 1959 zijn geschapen.

Inmiddels heeft het beraad in de Europese Commissie geleid tot het opstellen van een voorstel, dat de grondslag zal moeten vormen voor de verdere onderhandelingen.

Dit basisvoorstel gaat uit van de paralleliteit in de afbraak van de handelsbelemmeringen in de vrijhandelszone en de E.E.G., hetgeen dus in feite neerkomt op een afwijzing van de Franse wensen.

Wat betreft de problemen, die voortvloeien uit de verschillen in het handelspolitieke beleid ten opzichte van derde landen, geeft de Europese Commissie drie oplossingen aan. Voorop stelt de Commissie de noodzaak van een zekere harmonisatie van het beleid tegenover derde landen. Voor zover deze niet te verwezenlijken blijkt te zijn, zullen certificaten van oorsprong moeten worden gehanteerd, terwijl bovendien voor bijzondere gevallen de mogelijkheid tot het invoeren van compenserende rechten wordt open gelaten.

Indien men dit voorstel vergelijkt met de gezamenlijke verklaring van de werkgeversorganisaties van Noorwegen, Zweden, Denemarken, Oostenrijk, Zwitserland en het Verenigd Koninkrijk, die op 14 april jl. te Parijs werd uitgegeven, dan mag geconstateerd worden, dat sprake is van een aanmerkelijke toenadering tussen de standpunten. Slechts voor Frankrijk dient hier een uitzondering te worden gemaakt.

Op vele punten wordt in deze verklaring, die voortbouwt op de oorspronkelijke Britse voorstellen, aansluiting gezocht bij de E.E.G. In het korte bestek van deze beschouwingen zij volstaan met het vermelden van de gedachten, die in het rapport worden ontwikkeld met betrekking tot het specifieke probleem van de vrijhandelszone.

De Verbonden wensen reeds in den aanvang duidelijke en bindende regels vast te leggen. De opheffing van de tolmuren en de kwantitatieve restricties zou evenwijdig moeten lopen aan de openstelling van de grenzen binnen de E.E.G., waarbij zonedig een zekere aanpassing voor de lage tarief-landen mogelijk zou moeten worden gemaakt.

De originebepalingen zouden liberaal moeten worden geredigeerd en toegepast. In gevallen, waar de origineregels ruimte openlaten voor storende distorsies, zou een tariefharmonisatie moeten plaatsvinden, danwel zou een klach-

tenprocedure een oplossing kunnen geven. De Verbonden tonen vooralsnog een voorkeur voor de laatste oplossing.

Aldus naast elkaar gesteld, blijkt dat het verschil in opvattingen zeker niet onoverbrugbaar meer is, voor zover men althans Frankrijk buiten beschouwing laat. Gegeven de ontwikkelingen in dit land, die ongetwijfeld ook de E.E.G. niet onberoerd zullen laten, vraagt men zich af of ook niet in de vrijhandelszone een afzonderlijke oplossing voor het Franse probleem moet worden gezocht.

Indien op 1 januari 1959 een begin wordt gemaakt met de tariefsverlaging in de E.E.G., terwijl anderzijds de overeenstemming over het afsluiten van een verdrag betreffende de vrijhandelszone zou afsluiten op de Franse wensen, dan zou een hoogst onplezierige situatie ontstaan. Teruggrijpende op de in het voorgaande artikel geciteerde beeldspraak kan toch gesteld worden, dat „the shock troops of Europe will not be doing their job if they cut communications with the slower marching army behind”²⁾. Deze stelling houdt in, dat de stoottroepen nodig waren, maar dat thans het gevaar dreigt, dat zij in het voorterrein worden afgesneden van hun noodzakelijke verbindingen. Zowel politiek als economisch gezien is de verdere integratie van Europa uiterst gewenst. Het gaat er thans om de verbindingen te verzekeren, zonder dat de voorhoede wordt teruggetrokken. Een terugdraaien van het E.E.G.-verdrag mag toch immers wel als een politieke onmogelijkheid worden gezien. Dit houdt nog niet in, dat kleine wijzigingen in de opstelling van de voorhoede reeds in de aanvang uitgesloten moeten worden. Indien in het streven naar een zekere harmonisatie van het beleid ten opzichte van derde landen ook het E.E.G.-tarief gewijzigd zou worden, waarbij zij gedacht aan een verlaging van invoerrechten, dan zou dat zeker voor ons land geen onacceptabele zaak zijn.

Uitgaande van de gegeven situatie, waarin het vooralsnog onmogelijk blijkt, om de associatie tussen de E.E.G. en de overige O.E.E.C.-landen tot stand te brengen in overeenstemming met de regels van de E.E.G., is de primaire vraag in hoeverre een zekere harmonisatie van het handelspolitieke beleid ten opzichte van derde landen kan worden bereikt. Volledige harmonisatie zal bepaald niet noodzakelijk zijn. Eerder ware te denken aan vrijheid binnen bepaalde grenzen, zoals bijv. Carli ten aanzien van de tarieven voorstaat. Van grote betekenis lijkt ook de afstemming van het beleid inzake dumpingpraktijken, van de politiek tegenover landen waar de exporthandel door de staat bedreven wordt en tegenover de landen, die in verband met lage lonen een probleem van toenemende betekenis vormen.

Voor zover deze harmonisatie onmogelijk blijkt en dus gevaar ontstaat voor het optreden van distorsies, ware een globale scheiding te maken tussen goederen, die wel en die niet aan het onderlinge vrije verkeer mogen deelnemen, door het invoeren van oorsprongscertificaten. Goederen, die volgens de te formuleren criteria niet vrijelijk kunnen worden toegelaten, dienen aan compenserende heffingen op de „vreemde bestanddelen” te worden onderworpen. Aldus bereikt men een geleidelijke overgang in de belasting van zone en niet-zone artikelen. Door toepassing van de certificatenprocedure wordt de technisch moeilijke belasting van niet-zone produkten tot geringe omvang teruggebracht³⁾.

²⁾ „The Economist” van 5 april 1958, blz. 17.

³⁾ Vgl. de beschouwing in „E.-S.B.” van 30 oktober 1957.

Ten aanzien van de organisatie en de zo noodzakelijke coördinatie van de economische politiek zouden richtlijnen dienen te worden vastgesteld. Daarbij kan worden uitgegaan van hetgeen in de O.E.E.C. reeds werd bereikt.

De bereidheid van de zijde van Groot-Brittannië om nader in overleg te treden met de Commonwealth, zou de

Whisky in overvloed?

Menigeen zal zich de film „Whisky galore” herinneren, waarin op kostelijke wijze wordt verhaald van de bewoners van een geïsoleerd eiland, die een aantal kratten, gevuld met flessen whisky, in de wacht wisten te slepen. De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat zich binnen korte tijd een analoge situatie zal voordoen, met dien verstande echter, dat de overvloed zich ditmaal niet bij de consument, maar bij de producent zal manifesteren. In de opslagplaatsen van de Schotse whisky-fabrikanten liggen, naar „The Financial Times” van 9 mei jl. weet te melden, momenteel 206 mln. gallons whisky te „rijpen”, een hoeveelheid, die meer dan zevenmaal zo groot is als het totale binnen- en buitenlandse verbruik van echte Schotse whisky in 1957.

Tot voor kort was het aanbod van whisky beperkt, een omstandigheid, die een direct gevolg was van de in en na de oorlog heersende tekorten aan graan. Aangezien alle hoeveelheden gerst in de oorlog voor de voedselvoorziening nodig waren, werd de whisky-productie in de seizoenen 1942/43 en 1943/44 stopgezet. Het distilleren werd eerst in 1949 geheel vrij gegeven. Daar slechts weinig whisky wordt verkocht, die niet minstens zeven jaren heeft gelegen, komen de in 1949/50 gedistilleerde hoeveelheden drank eerst nu zo langzamerhand op de markt. De producenten, die sedert de oorlog een „sellers' market” hebben gekend, hebben de laatste jaren hoeveelheden geproduceerd, die ongeveer tweemaal zo groot zijn als de verkopen op alle markten tezamen. In de veronderstelling, dat de vraag, die sedert 1951 is verdubbeld, wel zal blijven stijgen, gaan de producenten voort met productie op grote schaal.

Sommige handelaren in Schotse whisky zijn echter van mening, dat de grens van de markt spoedig zal zijn bereikt en dat de totale verkoop zich zal gaan bewegen op een niveau van 25 à 30 mln. gallons per jaar. Veel zal, zegt genoemd blad, afhangen van de Amerikaanse markt, die vorig jaar 9,7 mln. gallons opnam. In fabrikantenkringen wordt de laatste maanden gevreesd, dat de recessie in de Verenigde Staten een — althans van hun kant gezien — ongunstige invloed zal hebben op de whisky-omzet. Tot nu toe is deze vrees echter niet bewaarheid. Mocht echter de vraag vergeleken met het aanbod in de naaste toekomst tekort schieten, dan kunnen de fabrikanten hun „whisky galore” altijd nog opslaan, want deze drank is twintig jaar houdbaar.

sfeer waarin de besprekingen worden gevoerd kunnen verbeteren. In eerste instantie ware dan bijv. te denken aan de gebieden, die de weerslag ondervinden van de associatie van de overzeese gebiedsdelen van de E.E.G.-landen.

Daarenboven zouden de reële voordelen, die Engeland geniet, aan een nader onderzoek moeten worden onderworpen. De vraag rijst namelijk of de betekenis van de „imperial preference” voor de creatie van distorsies waarlijk zo groot is. In nauwe aansluiting op dit onderzoek, zou het agrarische probleem kunnen worden geanalyseerd.

De Franse voorstellen voor een sectorsgewijze benadering, zouden wellicht het uitgangspunt kunnen vormen voor het detailonderzoek van de problemen. De „décalage” is onaanvaardbaar. Men dient integendeel juist te waken voor een afwijkend tijdschema, gezien de onoverkomenlijke gevolgen die dit in de praktijk zou opleveren.

De voorstellen van Carli geven mogelijk een aanknopingspunt in het gesprek over de harmonisatie van het beleid ten opzichte van derde landen.

Slotopmerking.

Reeds vele malen zijn in de discussie rond de Europese integratie stellingen geponeerd, die gezien de veelomvattendheid van de materie, niet gestaafd konden worden door een exacte bewijsvoering. Hieronder valt ook de stelling, dat het totstandkomen van een vrijhandelszone essentieel is. Het feit, dat zowel van de zijde van Zwitserland als Oostenrijk, gewezen werd op de ernstige consequenties van een mislukken van de besprekingen, waaraan, vooralsnog in bedekte termen, zekere dreigementen werden toegevoegd, levert een omgekeerd bewijs. Veel ernstiger bedreigingen staan het continent te wachten van de zijde van Engeland. Niet dan nadat alle pogingen ten aanzien van het totstandkomen van een vrijhandelszone gefaald hebben, zal het Verenigd Koninkrijk trachten een compensatie te vinden voor de afzet, die het onvermijdelijk op het vasteland zal verliezen. De weg waarlangs een compensatie zal worden gezocht ligt voor de hand. Hoevelen ook bezwaren tegen het preferentiële systeem van het Gemenebest uiteten, ligt in een dergelijke situatie een versterking van dit systeem in de lijn der verwachtingen. Indien eenmaal de verdere ontwikkeling langs deze weg gaat, zal van een terugdraaien nauwelijks sprake meer kunnen zijn en zal de zich thans vaag aftekenende scheidslijn worden verscherpt ten nadele van alle aan de internationale handel deelnemende landen.

Men wake ervoor, dat „de voorhoede wordt afgesneden”. Het falen van de besprekingen over de vrijhandelszone zou betekenen, dat tegenover de winst, die de E.E.G. ongetwijfeld zal opleveren, een verliespost zou komen te staan. Tegenover de voordelen van de integratie van de zes, zou dan o.a. gesteld moeten worden, het verloren gaan van een belangrijk deel van de resultaten van 10 jaar arbeid in de O.E.E.C.

Het Franse memorandum en de recente ontwikkelingen in Frankrijk hebben nog eens duidelijk getoond, hoe in feite de Europese problemen worden beheerst door de moeilijkheden in dit land. Zonder daar in het kader van deze beschouwingen nader op in te gaan, lijkt het wenselijk het Franse probleem afzonderlijk te bezien van het toch al moeilijke complex van vraagstukken, dat de formatie van een vrijhandelszone opwerpt.

Schrijver gaat in dit artikel allereerst na wat de oorzaken zijn van de vertraging, die is opgetreden in de ontwikkeling van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Daarna betoogt hij, dat autonomie het wezenlijke van de p.b.o. is. Na de vraag, of er bij de huidige omvang van de overheidsbemoeiing nog wel plaats is voor autonomie der bedrijfslichamen, bevestigend te hebben beantwoord, beziet schrijver vervolgens in het kort, in welke richtingen de autonomie zich zou kunnen bewegen. Uit de gegeven opsomming blijkt dan, dat er voor de bedrijfslichamen ruime mogelijkheden tot behartiging van eigen belangen aanwezig zijn. Ten slotte schenkt schrijver nog aandacht aan een probleem, dat zich ten aanzien van de autonomie der bedrijfslichamen voordoet, nl. de taakverdeling tussen de verticale en de horizontale lichamen.

De autonomie der publiekrechtelijke bedrijfslichamen

Het is algemeen bekend, dat er een zekere vertraging is gekomen in de ontwikkeling van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. In de jaren 1954, 1955 en gedeeltelijk ook in 1956 is in vrij snel tempo een groot aantal bedrijfslichamen tot stand gekomen. Sinds ruim een jaar is de activiteit van Overheid en bedrijfsleven op dit punt echter aanmerkelijk afgenomen.

Wanneer men het terrein overziet, blijkt, dat van de 47 bedrijfslichamen, welke thans zijn ingesteld, er 32 op het gebied van de voedselvoorziening of op aanverwante gebieden liggen. Het betreft hier producentengroepen, alsmede groot- en kleinhandelaren, merendeels zowel horizontaal als verticaal georganiseerd. Het resterende deel van het bedrijfsleven wordt dus slechts door 15 (horizontale) organisaties vertegenwoordigd. Hiervan zijn er 6 ingesteld voor onderdelen van het gebied van de industriële productie en 7 voor het gebied van het ambacht (waaronder het Hoofdbedrijfschap Ambachten). Het Hoofdbedrijfschap Detailhandel en het Horecabedrijfschap nemen bij deze opstelling een afzonderlijke plaats in. Tezamen omvatten alle bestaande lichamen, globaal genomen, 546.000 ondernemingen met 1.770.000 daarin werkzame personen, waarvan 683.000 werknemers in dienstbetrekking. Van het totale aantal in het bedrijfsleven werkzame personen valt derhalve ruim 44 pCt. onder de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie.

Dat de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in de voedselvoorzieningssector een gunstige voedingsbodem zou vinden, was bekend. Hier had men immers reeds vanaf de jaren na 1930, door de omstandigheden gedwongen, moeten werken met door de Regering vastgestelde steunmaatregelen en tot in details afdalende voorschriften, waarbij het belang van inschakeling van organisaties van belanghebbenden bij de uitvoering reeds vroeg zowel door de Overheid als door het bedrijfsleven was ingezien. Dat deze organisaties voor hun medewerking in het publiekrechtelijke vlak uiteindelijk de status van publiekrechtelijk lichaam zouden moeten verkrijgen, was wellicht in het begin al te voorzien. Zo kwamen tijdens de tweede wereldoorlog de verticale bedrijfschappen tot stand en daar de algemene verhoudingen in de voedselvoorzieningssector zich

niet meer principieel hebben gewijzigd, werden de meesten van deze bedrijfschappen-oude stijl na 1950 welhaast als vanzelfsprekend vervangen door produktschappen ingevolge de Wet op de Bedrijfsorganisatie.

Voor het overige deel van het bedrijfsleven lag de zaak anders. Daar hadden de crisismaatregelen, voor zover ze er al waren, een meer globaal karakter gehad en werd het bedrijfsleven niet in dezelfde mate door middel van bijzondere organisaties bij de uitvoering ervan betrokken. Toen tijdens de oorlog de greep van de Overheid ook op dit deel van het bedrijfsleven steviger werd (rantsoenering!) en de zgn. Woitersomse organisaties waren ingesteld, begonnen zich hier en daar de kiemen van publiekrechtelijk samenspel te ontwikkelen. Het na de oorlog weer geleidelijk afnemen van de overheidsbemoeiing heeft echter aan deze bescheiden ontwikkeling een eind gemaakt.

Uit dit kleine overzicht moge duidelijk worden, dat de afnemende „bedrijvigheid” op het terrein der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie te verwachten was. Waar de overheidsbemoeiing het meest geconcentreerd was, kwamen bedrijfslichamen vlot tot stand, moesten zij als het ware tot stand komen. Daarbuiten schijnt de noodzaak ertoe te ontbreken en ziet het bedrijfsleven eigenlijk geen dringende taken voor deze organisaties. Voor verwijten is hier geen plaats. Men kan immers van de ondernemer niet verwachten, dat hij de bedrijfslichamen anders zal zien dan als „Kinder der Not”, nu zij eigenlijk hun hele groei en bloei aan die „Not” te danken schijnen te hebben. De publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie heeft in Nederland nu eenmaal ongunstige antecedenten; het milieu, waarin en de tijd, gedurende welke zij haar kinderjaren heeft doorgebracht, hangen haar als een loden gewicht om de hals. Daarbij komt, dat de wettelijke regeling, al biedt zij ruime mogelijkheden om aan de rijk geschakeerde verlangens van het bedrijfsleven op organisatorisch gebied tegemoet te komen, de ondernemer ook voor problemen stelt, zoals de medezeggenschap van de werknemers en de verhouding tussen de publiekrechtelijke bedrijfslichamen en de zgn. „vrije” organisaties, die het hem niet gemakkelijker maken de bewuste stap te doen. Onbegrijpelijk is de gehele situatie dus zeker niet, maar daardoor ook niet verontwaardigend. De

intrinsieke waarde, die in de gedachte der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie aanwezig is, zal, naar het zich laat aanzien, voldoende blijken om te voorkomen, dat de nadelige omstandigheden haar noodlottig worden. Echter blijft juist daarom steeds weer hernieuwde bezinning op deze intrinsieke waarde, op het wezenlijke van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie geboden.

Dat wezenlijke komt nu juist niet in de eerste plaats tot uiting, zoals nog te vaak wordt gedacht, in uitvoering van overheidsmaatregelen. Zeker, het kan nuttig en aantrekkelijk zijn op deze wijze een deel van de verantwoordelijkheid te dragen voor de behartiging van een algemeen belang. Het wezenlijke van iedere organisatie, hetzij publiekrechtelijk, hetzij privaatrechtelijk, ligt echter in haar bevoegdheid tot het behartigen van eigen belangen, in de macht tot doen, wat men *zelf* nuttig en nodig acht (autonomie). Hieruit volgt, dat het voor een publiekrechtelijk lichaam in de eerste plaats van belang is eigen initiatieven te ontplooien. In dit laatste vooral ligt de eigenlijke zin van het begrip autonomie.

Autonomie staat dus niet zozeer tegenover medebewind in dien zin, dat zij principieel gericht zou zijn op de behartiging van het eigen belang, terwijl in het medebewind uitsluitend het algemeen belang zou worden gediend. Door middel van het medebewind kan immers mede het eigen belang worden gediend, terwijl de hoogste uiting van autonomie gelegen is in het vrijwillig dienen van het algemeen belang. Het is het initiatief, de scheppende wil, die hier het onderscheidende criterium vormt. Bij het zgn. medebewind werkt men mede aan overheidsinitiatieven; autonomie daarentegen is de macht tot verwezenlijking van eigen initiatieven.

Thans rijst echter de vraag: is er bij de huidige omvang van de overheidsbemoeiing nog wel plaats voor autonomie der bedrijfslichamen? Kunnen zij wel veel meer doen dan de rijkswetgeving aanvullen en uitvoeren? Neemt men ook niet bij onze territoriale gemeenschappen waar, dat het aantal zelfstandige taken steeds meer inkrimpt? Deze vraag is nauwkeurig. Van haar beantwoording hangt immers, gezien het bovenstaande, de ratio van het bestaan der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie voor een belangrijk deel af.

Het antwoord kan echter bevestigend luiden. Er is nog plaats voor autonomie. En daarbij hoeft nog niet eens gedacht te worden aan de bevoegdheid tot adviseren, die ongetwijfeld belangrijk is, maar niet de bevrediging geeft van het eigen initiatief. Dat er taken *moeten* zijn, vloeit reeds logischerwijze voort uit het feit, dat er vrije organisaties bestaan, die taken vinden en daarbij groeien en bloeien. Dit betekent niet, dat de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie eigenlijk slechts zou kunnen leven ten koste van

de vrije organisaties. Ongetwijfeld kunnen zich gevallen voordoen, waarin de privaatrechtelijke organisaties er verstandig aan doen, een daarvoor in aanmerking komende taak aan een publiekrechtelijk bedrijfslichaam over te dragen. Dit laatste kan, gezien de hem verleende bevoegdheden, bepaalde belangen doelmatiger behartigen. De vrije organisaties omvatten immers slechts zelden alle bedrijfsgenoten. Regelingen, die voor een hele bedrijfstak van belang zijn, liggen dus daardoor reeds meer op het terrein van een publiekrechtelijk bedrijfslichaam. Bepaalde nuttige voorzieningen krijgen een bredere basis en kunnen dus beter worden opgezet, wanneer alle bedrijfsgenoten daaraan bijdragen. Dit alles doet echter niet af aan het feit, dat de vrije organisaties een eigen arbeidsterrein hebben. Er moet dus in de praktijk een zekere taakverdeling tussen beide soorten lichamen uitkristalliseren, die gedragen wordt door onderlinge waardering. De privaatrechtelijke organisaties moeten leren de bedrijfslichamen te waarderen als onontbeerlijk hulpmiddel tot het beter verwezenlijken van bepaalde doeleinden. Deze laatsten moeten echter inzien, dat zij geen vruchtbaar werk kunnen verrichten zonder de voortdurende steun en de voedende initiatieven van de privaatrechtelijke organisaties.

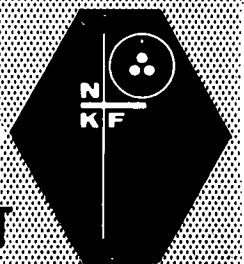
Het bloeiend leven van de laatstbedoelde organisaties is dus voor de autonomie der publiekrechtelijke een bemoedigend teken. Hieraan mag misschien wel terstond worden toegevoegd, dat de situatie voor de bedrijfslichamen zelfs gunstiger is dan voor de gemeenten en de provincies, lichamen die overigens toch ook nog lang niet dood zijn. Dit optimisme heeft twee gronden. Ten eerste bestrijken de bedrijfslichamen een terrein van menselijke werkzaamheid, ten aanzien waarvan de overheidsbemoeiing relatief nog van jonge datum is. Dit laat ruimte voor initiatieven en eventueel zelfs voor verschuiving van werkzaamheden. Ten tweede zijn de bedrijfslichamen financieel onafhankelijk in die zin, dat zij zichzelf kunnen „bedruipen”. Dit geeft hun een grotere bewegingsvrijheid dan bijv. de gemeenten hebben.

Het heeft wellicht zin nog eens in het kort te bezien, in welke richtingen de autonomie der bedrijfslichamen zich zou kunnen bewegen. Men kan zich hiervan nl. niet afmaken door te verwijzen naar de opsomming in art. 93, tweede lid, van de Wet op de Bedrijfsorganisatie. Een bezwaar daartegen is reeds, dat deze opsomming alleen betrekking heeft op de verordenende bevoegdheid, terwijl de autonomie ook — en misschien zelfs liefst bij voorkeur — door middel van zgn. daden van vrij bestuur kan worden verwezenlijkt. Het grootste bezwaar is evenwel, dat de omschrijving van de opgesomde onderwerpen weinig concreet is en dus weinig zegt. Dit kan worden geïllustreerd door het feit, dat de omschrij-

(Advertentie)

Met papier en met plastic geïsoleerde kabels voor hoogspanning, laagspanning en telecommunicatie Kabelgarnituren, koperdraad en koperdraadkabel. Staaldraad en staalband.

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK · DELFT

ving van toegekende verordenende bevoegdheden in de instellingswetten en -besluiten dikwijls veel scherper en beperkter is. Verwijzing naar deze wetten en besluiten is overigens ook weinig vruchtbaar, daar deze uiteraard onderling op dit punt weinig eenheid vertonen. Bovendien zijn met de in die wetten en besluiten genoemde onderwerpen nog niet alle mogelijkheden uitgeput. Voor een kort onderzoek, als hier bedoeld, kunnen de aldaar opgesomde onderwerpen echter natuurlijk wel tot op zekere hoogte als richtlijn dienen.

Door de lichamen in de industriële sector zou allereerst aandacht kunnen worden besteed aan verbetering, c.q. handhaving van de kwaliteit (samenstelling) en aan verlaging van de kostprijs van het produkt. Wat de kwaliteit betreft, dit is een terrein, dat door de centrale Overheid buiten de voedselvoorzieningssector (Warenwet!) nog nauwelijks betreden is. Ten aanzien van de kostprijs ligt dit nog gunstiger. Het woord kwaliteit moet in ruime zin worden opgevat. Ook de vormgeving van het produkt en zijn veiligheid ten opzichte van de gebruiker kunnen er bijv. onder vallen. Verlaging van de kostprijs kan uiteraard op verschillende manieren worden nagestreefd. Mechanisatie, rationalisatie en normalisatie zijn hier de eerst aangewezen methoden. Het opvoeren van de kwaliteit en het verlagen van de kostprijs zijn hier het eerst genoemd, omdat daarmee tevens een groot algemeen belang wordt gediend.

Voor de lichamen in de handelssector komt in dit vlak in het algemeen in aanmerking de bevordering van de efficiency bij de distributie van goederen door de groot- en de kleinhandel.

Voor beide sectoren komt als onderwerp van belangenbehartiging in aanmerking de verbetering van de inrichting van bedrijfsgebouwen. Hoewel de centrale Overheid op dit terrein al veel gras heeft weggemaaid, kan hier in vele opzichten nog aanvullend worden opgetreden. Verder kan, al dan niet naast de wettelijke steun van de Overheid, worden gestreefd naar de verhoging van de vakbekwaamheid in ruime zin, zowel van de ondernemer als van de werknemers.

Een afzonderlijke plaats neemt het onderwerp „mededinging” in. Het vaststellen van bijv. leverings- en betalingsvoorwaarden en minimum-prijzen zal voor de bedrijfslichamen, gezien het op dit gebied scherpe overheidsstoezicht en gelet op het afnemend effect van dergelijke regelingen bij een groeiende Europese eenheid op economisch gebied, wellicht steeds minder aantrekkelijk worden. Meer volvoering kan worden verkregen door het bevorderen van de *eerlijke* mededinging en het tegengaan van bedrog bij de afzet van goederen, twee onderwerpen, welke zeer nauw met elkaar verbonden zijn en waaraan de Overheid, afgezien van een tweetal algemene en vrij vage artikelen in het Wetboek van Strafrecht (art. 328 bis en 329) en enige bepalingen op grond van de Warenwet nog niet veel heeft gedaan. Toegegeven, de burgerlijke rechter vangt veel ongerechtigs in het net van de onrechtmatige daad. Maar het opbouwen van de bedrijfsethiek is in de eerste plaats een taak voor de bedrijfsgenoten. Juist hier kan ook de mogelijkheid van tuchtrechtspraak goed worden benut.

Bij de bestrijding van bedrog speelt de voorlichting van de afnemer reeds een grote rol. Bij het laatstgenoemde onderwerp sluit dus aan de bevordering van de voorlichting van de afnemer in het algemeen, en wel speciaal van de consument, bijv. door middel van informatieve etikettering.

Ten slotte kan uiteraard als terrein van belangenbehartiging dat der lonen en andere arbeidsvoorwaarden worden ge-

noemd, een terrein, waarop de Overheid zich reeds ver heeft begeven, maar niet ongenegen schijnt enige stappen terug te doen. Welk een ruim veld hier overigens nog ligt voor allerlei initiatieven, is zonder meer duidelijk. Deze materie is immers nog voortdurend in beweging.

Uit bovenstaande korte „grepen” moge blijken, dat er voor de bedrijfslichamen ruime mogelijkheden tot behartiging van eigen belangen aanwezig zijn. Op deze plaats moge voorts nog eens beklemtoond worden, dat deze belangenbehartiging niet noodzakelijk behoeft mee te brengen „ordening”, het stellen van bindende regels. In bepaalde gevallen zal het stellen van regels juist nadelig zijn voor het te bereiken doel. Veel meer dan thans wellicht nog wordt beseft, zullen de bedrijfslichamen moeten werken door middel van zgn. daden van vrij bestuur, zoals propaganda, aanmoedigingspremies en gemeenschappelijke voorzieningen (fondsen, onderzoekcentra e.d.). Kleine gemeenschappen als de gemeenten ontfanen hun belang voor de burgers ook niet in de eerste plaats aan de verordeningen, die zij kunnen maken, maar aan de materiële voorzieningen, die zij mogelijk maken of onderhouden. Dit kan aan de bedrijfslichamen ten voorbeeld strekken.

Ten slotte nog een enkel woord over een probleem, dat zich ten aanzien van de autonomie der bedrijfslichamen voordoet, nl. de taakverdeling tussen de verticale en de horizontale lichamen. Zoals bekend, zijn bijv. de verordenende bevoegdheden der verschillende lichamen in het algemeen nauwkeurig afgemeten en omschreven. De produktschappen hebben echter daarnaast als onderwerp van verordenende bevoegdheid medegekregen het regelen van „aangelegenheden, verband houdende met het economisch verkeer tussen verschillende stadia van voortbrenging en afzet”, hetgeen vrij vertaald betekent, dat zij elk onderwerp kunnen regelen, waarbij de belangen van meer dan één schakel in het produktieproces betrokken zijn. En aangezien dat laatste zich, ten gevolge van de verwevenheid van belangen in de maatschappij, ten aanzien van vrijwel elk onderwerp laat construeren, worden de verordenende bevoegdheden der horizontale lichamen in de praktijk door die der produktschappen overlapt. Op het gebied der belangenbehartiging anders dan door middel van verordeningen is die overlapping er reeds zonder meer, en wel ten gevolge van het feit, dat ten aanzien van beide soorten lichamen art. 71 van de Wet op de Bedrijfsorganisatie van toepassing is.

Dit verschijnsel is op zichzelf niet verontrustend. Het doet zich bijv. ook voor in de verhouding Rijk, provincies en gemeenten. De er uit voortvloeiende moeilijkheden kunnen echter alleen worden opgelost, wanneer het meest omvattende lichaam er zich steeds bewust van blijft, dat — hoewel het de macht heeft om veel, zo niet alles, zelf te doen — een gezonde opvatting van het begrip autonomie eist, dat het initiatief zoveel mogelijk wordt gelaten aan de „lagere” lichamen en dat dit initiatief slechts wordt overgenomen, indien het betrokken belang daardoor doelmatiger kan worden behartigd. Er dient dus ten aanzien van elk belangrijk onderwerp een samenspraak, een vertrouwensvol be- raad, plaats te vinden, waarbij alle aspecten worden bezien en eventueel de „koek” eerlijk tussen alle gegadigden wordt verdeeld.

In een volgend artikel zal nader worden ingegaan op het medebewind der publiekrechtelijke bedrijfslichamen.

In dit artikel geeft schrijver een uitvoerige uiteenzetting over het — bijzonder ingewikkelde — melkprijsbeleid, zoals dat door de Nederlandse Regering wordt gevoerd. Nu de afzetmogelijkheden voor de Nederlandse zuivelprodukten in de loop der jaren gaandeweg slechter zijn geworden en de werkelijke opbrengst van de melk daardoor steeds meer beneden het door de Overheid gegarandeerde niveau is komen te liggen, worden thans aan het melkprijsbeleid zware eisen gesteld. Deskundigen schatten het tekort op onze nationale zuivelrekening voor het lopende jaar reeds op een bedrag, dat inclusief de subsidie op consumptiemelk in de orde van grootte van f. 470 mln. ligt. Het is dan ook van belang, dat de zuivelwereld op korte termijn middelen vindt, die het zuivelbedrijf in staat stellen zijn levensvatbaarheid voor de toekomst op afdoende en bevredigende wijze in 's lands belang aan te tonen.

Schets van het Nederlandse melkprijsbeleid

Door de verschillende berichten in de pers is de moeilijke toestand op de zuivelmarkt zo langzamerhand wel tot de meeste Nederlanders doorgedrongen. Tegelijk (en begrijpelijkerwijze) blijkt men echter niet voldoende op de hoogte te zijn van het melkprijsbeleid dat door de Nederlandse Regering wordt gevoerd. Er is behoefte aan voorlichting op dit punt. Het is daarom de bedoeling van dit artikel om voor de ontwikkelde leek een duidelijke uiteenzetting over het door de Overheid gevoerde prijsbeleid voor melk te geven.

Bij het systeem van prijsbepaling van melk, zoals dit in de achter ons liggende jaren heeft gegolden (en ook thans nog geldt), kunnen verschillende elementen worden onderscheiden. In de eerste plaats wil men de melkveehouderij een minimum opbrengst voor de door haar afgeleverde melk garanderen. In de tweede plaats wordt er naar gestreefd de binnenlandse consumenten een regelmatige voorziening met consumptiemelk te waarborgen. In de derde plaats wordt er zorg voor gedragen, dat de binnenlandse voorziening met consumptiemelk geschiedt tegen een over het gehele jaar gemeten constante prijs, ondanks het feit, dat de produktie van melk aan vrij grote seizoenfluctuaties onderhevig is. Het eerstgenoemde doel wordt verwezenlijkt door het vaststellen van een garantieprijs, de beide andere punten door het vaststellen van de „verrekenprijs”. In het vervolg zal nader op de inhoud van de hiervermelde begrippen worden ingegaan.

De melkprijs die de veehouder ontvangt is een minimum-garantieprijs. Voor het jaar 1957/1958 — het melkprijsjaar loopt steeds van begin november tot begin november — bedraagt deze 28,90 cent per kg melk met 3,7 pCt. vet ¹⁾. De vaststelling geschiedt door de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening en is gebaseerd op een voorafgaande kostprijsberekening van het Landbouw-Economisch Instituut.

De prijs-garantie houdt niet in, dat iedere kg gewonnen melk de gestelde prijs moet opbrengen. De Regering stelt

zich nl. op het standpunt, dat aan de garantie is voldaan, indien de totale hoeveelheid melk, welke in een bepaald melkprijsjaar wordt verwerkt, gemiddeld ten minste de garantieprijs maakt. De prijs die de individuele veehouders voor hun produkt ontvangen kan dus, al naar gelang er verschillen in de prijzen en kosten van de eindprodukten waartoe de melk wordt verwerkt bestaan, naar boven of naar beneden van de garantieprijs afwijken.

Bij het nagaan in hoeverre in een bepaald melkprijsjaar de vastgestelde garantieprijs in werking dient te treden, wordt dan ook van de totaliteit van de Nederlandse melkveebedrijven uitgegaan. Berekend wordt de totale netto-opbrengst van de in dat jaar afgeleverde melk, waarbij als opbrengst van de industriemelk wordt genomen de gerealiseerde netto-zuivelwaarde, welke wordt gevormd door de bruto-opbrengst van de melk- en zuivelprodukten vermindert met de aanvoerkosten, verwerkingskosten, afvoerkosten, verpakkingskosten enz. en als opbrengst van de consumptiemelk in beginsel de (hierna nog te bespreken) verrekenprijs van het betrokken melkprijsjaar. Indien de op deze wijze berekende opbrengst van de totale melkplas gemiddeld per kg beneden de garantieprijs ligt, krijgen alle melkveehouders per kg afgeleverde melk een toeslag gelijk aan het verschil.

De prijsvorming der zuivelprodukten is geheel vrij en bijgevolg kan de industriemelkprijs al naar gelang de marktsituatie zeer stijgen, maar ook sterk dalen. Aan een eventuele prijsdaling van boter, kaas en mager melkpoeder is evenwel een grens gesteld, doordat deze produkten tegen vooraf vastgestelde prijzen kunnen worden ingeleverd bij het In- en Verkoopbureau voor Zuivel (I.V.Z.) ²⁾. Dit bureau is een overheidslichaam en het commerciële orgaan van het Produktschap voor Zuivel (P.Z.). Het P.Z. is het voornaamste marktinstituut in de melk- en zuivelsector; onder toezicht van de Overheid stelt het de markt- en prijsregelingen voor melk en zuivel in en legt deze eveneens ten uitvoer.

¹⁾ In verband met de toenemende afzetmoeilijkheden voor melk- en zuivelprodukten is deze garantieprijs tot de hoeveelheid melk, die in het jaar 1956/57 aan de zuivelfabrieken en consumptiemelkbedrijven werd afgeleverd beperkt.

²⁾ Tegelijk met het in werking treden van de Landbouwwet op 7 juli 1958 worden de verschillende regeringsaan- en verkoopbureaus, zoals het I.V.Z., samengevoegd tot één bureau, het Voedselvoorziening In- en Verkoopbureau.

De innameprijzen van het I.V.Z. vormen voor de boter, de kaas en het magere melkpoeder een bodem in de markt. Omgerekend op melkbasis liggen zij steeds beneden de garantieprijs. Voor boter en kaas worden de aankooprijzen van het I.V.Z. normaliter zodanig gesteld, dat zij aan de ene kant een zekere steun aan de melkprijs geven maar aan de andere kant zo min mogelijk afzetbelemmerend werken. De inleveringsprijs voor mager melkpoeder is uit die voor boter en kaas afgeleid.

De Regering stelt voor de consumptiemelk een zgn. verrekenprijs vast. Dit is de prijs, die de boer met inbegrip van de subsidie die de Overheid nog steeds aan consumptiemelk verleent, in principe voor de consumptiemelk ontvangt. De verrekenprijs is evenals de garantieprijs gebaseerd op de kostprijsberekening van het Landbouw-Economisch Instituut, maar bij de vaststelling ervan gaat men niet uit van de kostprijs van melk zonder meer, doch van de kostprijs vermeerderd met een redelijke ondernemerswinst. De reden hiervan is, dat de melk die voor industriële verwerkingsdoeleinden wordt bestemd, in het kader van de tegenwoordige melkrijspolitiek een vrije prijsuitloop heeft naar boven en de consumptiemelk niet. De verrekenprijs bedraagt voor het melkprijsjaar 1957/58 30,55 cent per kg melk met 3,7 pCt. vet.

De prijzen der melk- en zuivelprodukten werden in 1947 (gecondenseerde melk en melkpoeder) en 1949 (boter en kaas) vrijgelaten. Er bestond in die jaren een grote vraag naar zuivelprodukten en het bleek, dat de producentenprijzen van industriemelk aanzienlijk konden oplopen boven het niveau dat voor de consumptiemelk gold. Dit leidde tot moeilijkheden in de consumptiemelkvoorziening. Daarnaast bevredigde het de Minister niet, dat de gevolgen van een nadelige prijsontwikkeling van melk- en zuivelprodukten voor rekening van de Overheid kwamen (in de vorm van verliezen op de bij het I.V.Z. ingeleverde produkten), terwijl de gevolgen van een voordelige prijsontwikkeling in verband met de vrije prijsuitloop aan de melkveehouderij ten deel vielen. Om in deze beide punten te voorzien werd in april 1950 vanwege het toenmalige Bedrijfschap voor Zuivel een zuivelfonds ingesteld.

Het zuivelfonds verkrijgt zijn middelen uit een uniforme heffing per 100 kg melk op alle aan de fabrieken en consumptiemelkbedrijven afgeleverde melk en uit een bijdrage van de boerenkaas en van de in consumptie gebrachte volle melk (tot 2 februari jl. werd er in Zeeland en op het eiland Goeree-Overflakkee volle melk gedistribueerd; thans geschiedt dit alleen nog maar op het eiland Noordbeveland).

De baten van deze heffingen vormen niet de enige inkomstenbron van het zuivelfonds. Krachtens het zgn. Protocol van Luxemburg (het landbouwprotocol van de Benelux) wordt er nl. door Nederland een heffing ingesteld op de uitvoer van boter, consumptiemelk, room, koffiemelk en ongesuikerde gecondenseerde melk naar België en Luxemburg en op de invoer van ondermelk uit België. De ene helft van deze heffing komt aan Nederland, de andere helft aan België resp. Luxemburg ten goede. Het Nederlandse deel wordt ook in het zuivelfonds gestort.

Ten slotte worden de restituties van de monopolieheffingen op voedergranen, die volgens berekening aan de melkveehouderij ten goede moeten komen, nog aan de middelen van het zuivelfonds toegevoegd. De aldus verkregen middelen kunnen voor drie doeleinden worden aangewend:

1. Zij worden bestemd om eventuele verliezen op de afzet van de bij het I.V.Z. ingeleverde produkten te dekken.
2. Daarnaast heeft er een egalisatie plaats tussen de opbrengst voor de melkveehouders uit consumptiemelk enerzijds en de opbrengst uit boter, kaas en melkprodukten anderzijds. Hierbij wordt een zodanige procedure gevolgd, dat er aanspraak kan worden gemaakt op de middelen van het zuivelfonds.
3. In de derde plaats kunnen de middelen van het fonds worden bestemd voor ieder door het P.Z. aan te wijzen doel, al of niet verband houdende met de afzet van melk- en zuivelprodukten.

Bij de egalisatie van de opbrengst van consumptiemelk en industriemelk wordt de hierna te noemen procedure gevolgd. Wanneer de zuivelwaarde van de industriemelk boven de vastgestelde verrekenprijs ligt, wordt op de voor consumptie bestemde melk uit het zuivelfonds een toeslag verstrekt, gelijk aan het verschil tussen de zuivelwaarde en de verrekenprijs (zgn. zuivelwaardetoeslag). Ligt de zuivelwaarde beneden het niveau van de verrekenprijs, dan wordt er ten gunste van het zuivelfonds een heffing op de consumptiemelk geheven, welke eveneens gelijk is aan het verschil tussen de verrekenprijs en de zuivelwaarde (zuivelwaardeheffing³⁾). Op die manier wordt de opbrengst van de industriemelk en van de consumptiemelk periodiek gelijkgetrokken.

De egalisatie van de opbrengst van consumptiemelk en industriemelk is de belangrijkste taak van het zuivelfonds. Zij betekent echter niet, dat de opbrengst van de melk die tot consumptiemelk, boter, kaas, gecondenseerde melk of melkpoeder wordt verwerkt, ieder afzonderlijk wordt gelijkgetrokken. De prijzen van de melk- en zuivelprodukten komen op de vrije markt tot stand en het kan heel goed voorkomen, dat de tot boter verwerkte melk een andere prijs opbrengt dan de tot kaas verwerkte melk. Het Produktschap voor Zuivel berekent echter regelmatig (nl. iedere vier weken), hoe hoog de opbrengst van de industriemelk is, d.w.z. uitgaande van alle industrieel verwerkte melk en uitgaande van de tot volvette fabriekskaas verwerkte melk (vgl. de noot). Is de zuivelwaarde van de industriemelk hoger dan de verrekenprijs van de consumptiemelk — om wille van de duidelijkheid herhalen wij dit nogmaals — dan ontvangt de consumptiemelk een toeslag uit het zuivelfonds ter grootte van het verschil; is zij lager dan de verrekenprijs, dan betaalt de consumptiemelk een heffing aan het zuivelfonds ten bedrage van het verschil. Ten gevolge van de minder goede toestand op de internationale zuivelmarkt is dit laatste reeds sinds jaren het geval. De egaliserende heffing op consumptiemelk ten bate van het zuivelfonds is momenteel zelfs verreweg de hoogste inkomstenbron van het fonds; de baten voor het fonds zijn nl. veel hoger dan die van de middelen hierboven reeds genoemd.

De heffingen (ten bate van het zuivelfonds) op de van

³⁾ Voor de berekening van de zuivelwaarde van industriemelk worden twee calculaties opgesteld, de ene uitgaande van alle industrieel verwerkte melk en de andere op basis van de tot volvette fabriekskaas verwerkte melk. Men neemt dan de hoogste uitkomst als zuivelwaarde. De bedoeling hiervan is de positie van de consumptiemelkinrichtingen in de tekortgebieden en speciaal in het westen van het land — het grote afzetgebied van consumptiemelk — in de strijd, die zij met name in de winterperiode voor het verkrijgen van voldoende aanvullingsmelk met de vervaardigers van zuivelprodukten hebben te voeren, sterker te maken.

veehouders ontvangen melk, de boerenkaas en de in consumptie gebrachte volle melk worden van te voren vastgesteld. Om dit te kunnen doen is het Produktschap gedwongen voor de aanvang van het melkprijsjaar de vermoedelijke uitgaven van het zuivelfonds (eventuele zuivelwaardetoeslag, verliezen I.V.Z.) en inkomsten (eventuele zuivelwaardeheffing, helft van de exportheffing op zuivelprodukten naar België en Luxemburg en van de importheffing op ondermelk uit België, restitutie monopolieheffingen) te schatten. Wanneer de mogelijkheid bestaat, dat er zuivelwaardetoeslagen op de consumptiemelk moeten worden uitgekeerd, is het bovendien nodig het verwachte prijsverloop der melk- en zuivelprodukten te schatten. Tot dusverre heeft het zuivelfonds goed gefunctioneerd en is het niet voorgekomen, dat de inkomsten ver bij de uitgaven ten achter bleven.

De werkingsduur van het zuivelfonds heeft steeds trekking op een bepaald melkprijsjaar. Aan het einde van het jaar wordt de balans opgemaakt. Een batig saldo werd tot nu toe naar rato van de opgelegde heffingen aan de heffingsplichtige veehouders uitgekeerd, een nadelig saldo werd overgeboekt op het zuivelfonds van het volgende jaar.

Als na het vereffenen van het saldo van het zuivelfonds blijkt, dat de prijs die de melkproducenten gemiddeld per kg melk hebben gemaakt, lager is dan de door de Regering vastgestelde garantieprijs, betekent dit, dat de boer de gegarandeerde melkprijs niet heeft gerealiseerd. De Regering past dan het ontbrekende verschil uit 's Rijks Schatkist bij.

Ruw genomen wordt 30 pCt. van de Nederlandse melkplas voor directe consumptie bestemd. Hiervan uitgaande kan men, wanneer eenmaal de garantieprijs voor alle melk en de verrekenprijs voor consumptiemelk van een bepaald jaar bekend zijn, bij benadering becijferen, tot welk peil de opbrengst van de industriemelk kan dalen, voordat de garantie van de Regering aan de melkveehouders pas effectief wordt (m.a.w. voordat de Regering, afgezien van de reeds genoemde subsidie op consumptiemelk, gelden ter beschikking van de melk- en zuivelsector zal stellen).

Tevens zal het duidelijk zijn, dat bij een regelmatig lage waarde van de industriemelk (lager dan de verrekenprijs voor consumptiemelk, zoals thans het geval is) het zuivelfonds voortdurend middelen ontvangt in de vorm van de egaliserende heffingen op consumptiemelk. De algemene uniforme heffing op alle geleverde melk en op de boerenkaas ten behoeve van het zuivelfonds kan in dit geval laag zijn en aan het einde van het jaar zal er dan voor de verdeling over alle melkveehouders een saldo in het zuivelfonds zijn, hetwelk voor een deel gevormd is door de zuivelwaardeheffingen op consumptiemelk. (In het voorgaande werd reeds vermeld, dat de baten van de zuivelwaardeheffingen momenteel veruit de hoogste inkomstenbron voor het fonds vormen).

Om ons onderwerp tot een afgerond geheel te maken, moeten wij nog twee punten behandelen, nl. de kleinhandelsprijs van consumptiemelk en de regeling van de buitenlandse handel in zuivelprodukten. Hoewel de slijtersprijs van consumptiemelk formeel vrij is, kan de consumptieprijs van melk toch als een indirect door de Overheid geregelde prijs worden beschouwd. Dit hangt samen met het feit, dat voor de vorming van de prijs van consumptiemelk de van overheidswege vastgestelde verrekenprijs als uitgangspunt dient, terwijl voorts de consumentenprijs van melk uit de Schatkist wordt gesubsidieerd. Bovendien zijn

sociale belangen door het overheidstoezicht gediend.

Consumptiemelk wordt gestandaardiseerd en met 2½ pCt. vet in de handel gebracht ⁴⁾. Samenvattend kan men daarom zeggen, dat de kleinhandelprijs van consumptiemelk in principe is opgebouwd uit de volgende bestanddelen: verrekenprijs incl. de subsidie, minus opbrengst van het door de standaardisatie vrijkomende vet (= boter en karnemelk), plus verwerkingskosten van de standaardisatie, plus vervoerskosten van de fabriek naar de slijter, plus de detaillistenmarge.

Over de regeling van onze buitenlandse handel in zuivelprodukten kunnen wij eveneens kort zijn. Wij zullen ons tot een vermelding van de hoofdzaken beperken. De invoer van melk- en zuivelprodukten is aan een vergunning van het Produktschap onderworpen. De uitvoer van boter en melkprodukten is vrij. De uitvoer van kaas daarentegen wordt slechts toegestaan indien deze een zeker minimumbedrag aan vreemde valuta opbrengt.

Er heeft geen invoer van boter en gecondenseerde melk plaats. Wel worden er enkele buitenlandse kaassoorten ingevoerd. De invoer van kaas is in het kader van de liberalisatieplannen van de O.E.E.S. geheel geliberaliseerd en belast met een invoerrecht van 15 pCt. In de praktijk blijft de invoer beperkt tot kaassoorten, welke geen Nederlands model hebben en minstens 40 pCt. vet in de droge stof bevatten.

Naar verhouding het belangrijkste is de invoer van ondermelk en mager melkpoeder uit België, mogelijk gemaakt door de lage ondermelkprijs in België. De Belgische ondermelk wordt in Nederland aangewend bij de teruglevering aan de boeren en bij de standaardisatie van de consumptiemelk. Aangezien de boterfabrieken in het oosten van ons land, die gedurende de zomer ondermelk (aanvullingsmelk) aan de consumptiemelkbedrijven in het westen van Nederland leveren, nadelige concurrentie van de goedkope Belgische ondermelk ondervinden, zijn de bepalingen van het Protocol van Luxemburg ook op ondermelk van toepassing verklaard.

In de praktijk komt dit erop neer, dat Nederland zowel bij de uitvoer van boter, consumptiemelk, room, koffiemelk en gecondenseerde melk zonder suiker naar België en Luxemburg als bij de invoer van ondermelk uit België het produkt met een heffing belast. Door het opleggen van deze heffingen wordt de binnenlandse markt van het produkt in het invoerland beschermd. De heffingen bedragen het verschil tussen de door België/Luxemburg gewenste minimumprijs en de Nederlandse marktprijs (dit bij de uitvoer van de genoemde produkten naar de B.L.E.U.) of het verschil tussen de door Nederland gewenste minimumprijs en de Belgische marktprijs (dit bij de invoer van ondermelk uit België). De baten worden op fifty-fifty basis tussen Nederland en België (resp. Luxemburg) verdeeld. De Nederlandsé helft wordt, zoals reeds vermeld, in het zuivelfonds gestort.

Na het voorgaande zal het duidelijk geworden zijn, dat het Nederlandse melkprijsbeleid buitengewoon ingewikkeld is. Aan dit beleid worden thans zware eisen gesteld. Door verschillende oorzaken zijn de afzetmogelijkheden voor onze zuivelprodukten in de loop der jaren gaandeweg slechter geworden. De werkelijke opbrengst van de melk

⁴⁾ Sinds enige tijd wordt dit jaar naast de gestandaardiseerde melk ook volle melk door de kleinhandel verkocht; de volle melk wordt niet gesubsidieerd.

Het in werking treden op 1 januari 1958 van de verdragen tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap (E.E.G.) en van de Europese Atoomenergie Gemeenschap (Euratom) gaven de redactie van „Economisch-Statistische Berichten” aanleiding tot het openen van een tweetal kronieken, waarin de ontwikkeling van de E.E.G. en van de Euratom zal worden vastgelegd. Met de E.E.G.-kroniek — welke wordt verzorgd door Prof. Dr. J. Kymmell — heeft de lezer van dit blad in het nummer van 23 april jl. reeds kennis kunnen maken. Tot haar genoegen heeft de redactie Dr. H. Riemens bereid gevonden de Euratom-kroniek voor zijn rekening te nemen. Zijn eerste overzicht, waarin de activiteiten van Euratom gedurende de eerste vijf maanden van haar bestaan worden besproken, volgt hieronder.

De eerste vijf maanden van het bestaan van Euratom hebben een opmerkelijke activiteit te zien gegeven, des te opvallender, omdat naast de gewone moeilijkheden om een internationale organisatie op gang te brengen zich hier nog twee hindernissen van buitengewone aard voordeden.

De president der vijfledige commissie, M. Louis Armand, werd vrijwel bij het begin van haar optreden vrij ernstig ongesteld. Voorts moest Euratom werken in onzekerheid omtrent de definitieve zetel, met alle daaruit voortkomende bezwaren. Dat niettemin de internationale atoomgemeenschap al zo actief is geweest, is gedeeltelijk te danken aan het feit, dat de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal als een soort geestelijke vader van Euratom of althans als een vriendelijke peetoom kon optreden. Men had in Luxemburg reeds veel aandacht besteed aan de bijdrage welke de kernsplijting mogelijk zou leveren voor de oplossing van het Westeuropese energievraagstuk. En aangetrokken door het nieuwe had die belangstelling zich bij verschillende krachten van het secretariaat van de E.G.K.S. ook daarin gemanifesteerd dat zij bereid bleken te zijn naar de jonge instelling over te gaan.

Ook kon de commissie gebruik maken van nuttig voorbereidend werk, onder andere van de contacten welke reeds kort na de ondertekening van de verdragen van Rome in de Verenigde Staten waren gelegd ten behoeve van Euratom. De commissie heeft onverwijld besloten

(vervolg van pag. 432)

is. daardoor steeds meer beneden het door de Overheid gegarandeerde niveau komen te liggen. Het door de Regering bij te passen verschil wast dienovereenkomstig. Deskundigen schatten het tekort op onze nationale zuivelrekening voor het lopende jaar reeds op een bedrag, dat in de orde van grootte van f. 470 mln. ligt (incl. de subsidie op consumptiemelk). Het is dan ook ten zeerste te hopen, dat de zuivelwereld op korte termijn middelen zal vinden, die het zuivelbedrijf in staat stellen zijn levensvatbaarheid voor de toekomst op afdoende en bevredigende wijze in 's lands belang aan te tonen.

's-Gravenhage.

G. GREIDANUS.

Euratom

om onderhandelingen met de Verenigde Staten te entameren over het tot ontwikkeling brengen van een programma voor kernreactoren ten behoeve van de Europese elektriciteitsvoorziening. Over het resultaat van die onderhandelingen, voor de commissie gevoerd door een groep onder leiding van onze landgenoot Dr. M. Kohnstamm, is reeds zoveel gepubliceerd, vooral in buitenlandse bladen, dat het nuttig lijkt om er in deze kroniek een kort overzicht van te geven. Definitief is dit nieuws nog niet want ofschoon van de zijde van Euratom het standpunt vrij nauwkeurig geformuleerd is, moet de te sluiten overeenkomst in Amerika tevoren door het Congres worden goedgekeurd. Naar men hoopt en verwacht, zal dit nog tijdens de huidige zitting — die in juli eindigt — geschieden, doch geheel zeker is zulks uiteraard niet.

De ontwerp-overeenkomst tussen Euratom en de Verenigde Staten voorziet in de mogelijke bouw van misschien zes of zeven kernreactoren van twee in Amerika ontwikkelde types, met een totaal elektrisch vermogen van 1.000.000 KW. Deze types zijn de kokend water- en de water-onderdruk reactoren. Van het eerste type is er een in het Argonne reactorcentrum in bedrijf en van het laatste is de reactor te Shippingport nabij Pittsburg een voorbeeld. Beide types maken gebruik van verrijkt uranium. Om de levering van deze reactoren te vergemakkelijken is van Amerikaanse zijde een exportkrediet in het vooruitzicht gesteld van ongeveer een derde van de totale kosten, welke momenteel geraamd worden op \$ 350 mln. Euratom ontvangt dit krediet en geeft het weer door aan eventuele bestellers van deze reactoren in de landen der Gemeenschap. Doch Euratom doet meer dan dat: het richt ook een belangrijk deel van zijn onderzoekingen op de verdere ontwikkeling dezer reactoren. Dit doet het in samenwerking met de Atomic Energy Commission in Amerika; beide lichamen zullen hiervoor gelijke bedragen beschikbaar stellen en het werk zal gezamenlijk, en aan beide zijden van de oceaan, geschieden.

Wat betekent dit programma, dat (gezien de vrijwilligheid der eventuele „afnemers” van centrales om gebruik te maken van de geboden mogelijkheden) meer een „target”

is in de Engelse zin dan een plan in een Russische opzet? In termen van energie-opwekking nog niet zo heel veel. Zelfs vergeleken met het programma voor kernreactoren alleen, dat nu in uitvoering is in het Verenigd Koninkrijk (6.000.000 KW), is de één miljoen kilowatt niet geweldig indrukwekkend. Vergeleken echter met wat er thans bestaat op dit gebied in de landen der Gemeenschap, en zelfs ook in de Verenigde Staten, is het wél veel; er is op het continent nog nagenoeg niets en Shippingport is slechts een vrij kleine centrale (60.000 KW). Zozeer staat men, ook in Amerika, nog aan het begin van de toepassing van kernenergie, dat admiraal Rickover van deze nieuwe centrale getuigen kon: „its primary objective... (is) to gain information, advance reactor technology”. Men vergeete niet dat de eerste systematisch opgewekte kernreactie dateert van nog geen twintig jaar geleden. Terecht besteedt Euratom dan ook veel aandacht, en een niet onaanzienlijk deel van zijn middelen, aan het verder ontwikkelen van de beide types reactoren waarover het verdrag met Amerika handelt.

Het thans aangekondigde programma betekent ook, dat de Europese Gemeenschap eerder over een zekere hoeveelheid kernenergie zal beschikken dan het geval zou zijn indien men eerst zelf een nieuw proto-type tot ontwikkeling zou brengen. Euratom aanvaardt de bestaande technische achterstand als een gegeven feit, en helpt de landen van de Gemeenschap om in Amerika tot ontwikkeling gebrachte reactoren hier te gaan installeren. Dit getuigt van zin voor realiteit. Voldoende om de technische achterstand in te halen is het echter niet; in dit opzicht vraagt het programma om een welbewuste aanvulling. Het is te hopen, dat de op zichzelf nogal ruime middelen die Euratom voor research ter beschikking worden gesteld (\$ 215 mln. in vijf jaar), behalve voor de verdere ontwikkeling der Amerikaanse reactoren ook aangewend zullen worden om het kernfysische onderzoek in de landen van de Gemeenschap te steunen, vooral ook daar waar de toepassingen economisch verantwoord zijn of althans perspectief daarvoor bieden.

Wat de levering van kernreactoren betreft is niet alleen Amerika in de markt; juist in Engeland heeft men vrij grote ervaring met reactoren voor stroomopwekking en het ligt dus voor de hand dat Euratom niet slechts aanleunt tegen de Amerikaanse doch ook tegen de Engelse techniek zolang de Gemeenschap zelf niet bij machte is om gelijkwaardige energiereactoren te bouwen. Het zou naar het voorkomt ook in het Engelse belang zijn om een samenwerking met Euratom tot stand te brengen zoals thans tussen de Gemeenschap en Amerika wordt geëntameerd. Hoe gunstig ook de ervaring is met Calder Hall reactoren (het „Engelse” type van energiereactoren, met grafiet als moderator, gas als koeling en licht verrijkt uranium als splijtstof), ook deze kunnen zonder twijfel verder ontwikkeld worden en reeds heeft men van Engelse zijde voorgesteld om dit in internationaal verband in de O.E.E.S. te doen. Het is te hopen dat Euratom ook hier de zin voor werkelijkheid zal blijken te bezitten, waarvan het heeft getuigd bij de plannen voor samenwerking met Amerika, en dat het deze ontwikkeling van de Engelse reactor evenzeer zal steunen als het de Amerikaanse gaat doen. Op het moeilijke en onoverzichtelijke (doch hoezeer fascinerende!) terrein van de kernsplijting mag ook de econoom een argument te berde brengen: langdurige afhankelijkheid

der Gemeenschap van de Amerikaanse levering van reactoren en splijtstof zou de toch al labiele dollarbalans belasten, hetgeen met leveringen uit het Verenigd Koninkrijk niet het geval is.

Ten slotte is het misschien niet misplaatst om te wijzen op twee ontwikkelingen in Nederland en een derde, tot stand gebracht ook met Nederlandse hulp, in Noorwegen; ook hier ligt, komt het voor, een aangewezen taak voor Euratom. In Nederland (en in Duitsland) wordt onderzocht hoe men U-235 kan afscheiden uit natuurlijk uranium door middel van zgn. ultra-centrifuge; deze onderzoeken krijgen nieuw reliëf nu de Gemeenschap, naar verwacht kan worden, overgaat tot de bestelling van een serie reactoren werkend met sterk verrijkt uranium. De andere Nederlandse ontwikkeling is die van de homogene suspensie-reactor, een type dat naast de „Amerikaanse” en „Engelse” de aandacht waard is. Ten slotte de Halden-reactor in Noorwegen, interessant omdat het hier een weer enigszins ander type (verwant aan de Amerikaanse reactoren doch niet gebouwd met het doel om energie op te wekken) betreft dat interessant is voor de ontwikkeling der water-reactoren in het algemeen; interessant verder omdat hier het bewijs geleverd is dat ook op het vasteland van Europa, ook in kleine landen, thans reeds reactoren ontworpen en gebouwd kunnen worden.

Het ware onjuist om in het bovenstaande een kritiek te lezen op wat Euratom wil gaan doen. Alleen is het zo, dat juist nu er kort na de oprichting van de Gemeenschap al zo veel gaat gebeuren, ook aanvullende activiteit in de andere in aanmerking komende richtingen en acuut belang krijgt. Voor zover Euratom zich in die verschillende richtingen niet dadelijk werkzaam kan zijn, mag men hopen dat het de lid-staten zoveel mogelijk behulpzaam zal zijn bij zodanige activiteiten.

De verleiding is moeilijk te weerstaan om, zodra men over Euratom spreekt, in beschouwingen te treden van meer algemene aard over kernenergie; dit zou de aard dezer kroniek echter geweld aandoen. Het volgende lijkt echter wel passend als laatste opmerking. De kernsplijting is te veel een modeverschijnsel geweest, en als van iedere mode krijgt men er op een gegeven ogenblik wat genoeg van (na eerst de betekenis ervan te hebben overschat). Bij de kernsplijting kwam dit luwen der belangstelling op een ogenblik dat plotseling, met de veranderde conjunctuur, het energievraagstuk er in West-Europa (en elders in de wereld) heel anders uit kwam te zien; nu geen tekorten, door Suez, maar overvloed aan olie; uit het Midden Oosten, uit Venezuela, uit eigen bodem; ja, nu zelfs overvloed aan kolen. Op de lange duur zal het tekort aan energiebronnen Europa echter opnieuw bezwaren, zo goed als de duurte van de conventionele brandstof (in vergelijking met bijv. de prijzen in de Verenigde Staten) een voortdurende rem voor de Europese economie betekent. De kernsplijting, in nog verder ontwikkelde en meer economisch werkende reactoren, kan aan beide bezwaren enigszins tegemoet komen. Minder wellicht dan de fameuze wijze mannen anderhalf jaar geleden dachten, doch misschien weer meer dan andere „wijzen” thans voor waarschijnlijk houden.

*s-Gravenhage.

Conjunctuur- en structuurpolitiek

In de „Zesde Nota inzake de industrialisatie van Nederland” vestigt Minister Zijlstra — de relatie tussen conjunctuur- en structuurpolitiek besprekend — er nog eens de aandacht op, dat voor hem het structurele beleid steeds primair is geweest. De Minister laat hier evenwel direct op volgen, dat deze uitspraak geenszins moet worden opgevat als een getuigenis van een onderschatting van de betekenis van een gezond conjunctuurbeleid. Immers — aldus de Nota — wie een verkeerd conjunctuurbeleid voert, schaadt daarmee ook wezenlijk de structuur. Maar een gezond conjunctuurbeleid is daarmee nog niet tevens ook het juiste structuurbeleid. Daarom is de Minister gekomen tot het formuleren van taakstellingen, die moeten worden vervuld door de wisselingen van de conjunctuur heen. Om die reden werd de investeringsaftrek als structureel element ingebouwd in onze belastingpolitiek. Om dezelfde reden werd deze investeringsaftrek als conjunctuurpolitieke maatregel geschorst en is hij thans weer hersteld. Daarom werden conjunctuurpolitieke maatregelen, als bijv. aanvullende werken, zoveel mogelijk mede dienstbaar gemaakt aan de structurele ontwikkeling.

Hoe het intussen zit met de ontwikkeling van de industriële investeringen door de wisselingen van de conjunctuur heen, moge blijken uit bijgaande cijfers, die het beloop van de industriële investeringen vanaf 1948 t/m de schatting voor 1958 weergeven.

Verhouding tussen bruto industriële investeringen in vaste activa en bruto nationaal produkt over 1948-1958

Jaren	Bruto industriële investeringen in vaste activa (lopende prijzen in mrd. gld.)	Bruto nationaal produkt (lopende prijzen in mrd. gld.)	1 in pCt. van 2
	1	2	3
1948	0,9	15,7	5,7
1949	1,0	17,5	5,9
1950	1,2	19,5	6,2
1951	1,4	21,6	6,4
1952	1,4	22,7	6,2
1953	1,4	24,0	5,8
1954	1,6	26,4	6,1
1955	2,0	29,1	6,9
1956	2,3	31,0	7,4
1957	2,5	33,2	7,5
1958 (schatting)	2,2	33,0	6,7

Het beeld is merkwaardig. Er tekent zich tweemaal een cyclus af: een cyclus van 1948 t/m 1953 en een cyclus tot — naar 's Ministers schatting in ieder geval — 1959. Het beeld van de cijfers is dit. Tijdens de eerste cyclus was het investeringspercentage gemiddeld ongeveer 6 pCt. met een uitslag van ca. 0,3 pCt. naar boven en naar beneden als conjunctuurvariatie. Minister Zijlstra schat, dat het gemiddelde niveau in de tweede cyclus ongeveer $\frac{3}{4}$ pCt. hoger zal liggen, terwijl de uiterste variaties iets meer bedragen dan het dubbele van de vorige periode, dus ca. 0,7 pCt. De verhoging van het gemiddelde niveau met ongeveer $\frac{3}{4}$ pCt. is niet iets, waarover de Minister zich zorgen maakt. In dit verband citeert Minister Zijlstra het jongste jaarverslag van De Nederlandsche Bank, waarin Dr. Holtrop erop wijst, dat „er geenszins aan-

wijzingen zijn, dat in het algemeen het niveau der particuliere investeringen in ons land de werkelijke behoefte te boven zou gaan”, waaraan wordt toegevoegd: „Ondanks de grote bevolkingsaanwas heeft de stijging van het volume der industriële produktie in Nederland eerder de neiging bij die der andere O.E.E.S.-landen ten achter te geraken dan daarop vooruit te lopen”. Daarnaast is het duidelijk, dat de tweede cyclus een markantere schommeling van de investeringen te zien geeft dan de eerste.

Met het bovenstaande wil de Minister met name ook zeggen, dat het teruglopen van de investeringen met een verflauwde conjunctuur nog geenszins de conclusie wetigt, dat, structureel gezien, ons beleid bezig is te falen. Een zekere variatie in bovengenoemd investeringspercentage moet als een normaal begeleidingsverschijnsel van de conjunctuur worden geaccepteerd; daarom is niet in de eerste plaats van belang de vraag, of de investeringen in 1958 en misschien in 1959 nog iets verder zullen teruglopen, maar is vóór alles van belang de vraag, of de investeringen, na hun uitloop naar beneden, in en na 1959 weer zullen gaan toenemen (toeneming en afnemning steeds gedacht in relatieve zin, dus als variaties in de bruto investeringspercentages). Het is — aldus de Minister — tegen deze achtergrond, dat de regeringsmaatregel tot herstel van de investeringsaftrek moet worden gezien. (Vergelijk voor het hierboven staande de hierna volgende aantekening, waarin aandacht is geschonken aan een investeringsprognose voor West-Duitsland.)

Het is mede tegen deze achtergrond, dat de Nota komt met de essentiële taakstelling, in de komende vijf jaar 140.000 nieuwe arbeidsplaatsen te scheppen in de Nederlandse industrie, in verband waarmede een investeringsbedrag — in prijzen van 1957 — van f. 11 mrd. noodzakelijk wordt geacht. Het wezen en de draagwijdte van een dergelijke taakstelling wordt met de volgende bewoordingen in de Nota aangegeven.

In de eerste plaats moet worden gesteld, dat een dergelijke taakstelling een indicatieve betekenis heeft. Het gaat hier niet om een „vijf-jaren-plan” als onderdeel van een min of meer volledige planeconomie, gepaard gaande met gedetailleerde „taakstellingen” voor afzonderlijke bedrijfstakken. Het gaat wel om een globale schatting van het investeringsbedrag, dat in ieder geval nodig is om de aanwas van de beroepsbevolking op te vangen. De taakstelling is aldus bedoeld om een aanwijzing te geven, of in de loop van de periode nadere maatregelen moeten worden overwogen om te voorkomen, dat de investeringen meer duurzaam zouden gaan zakken beneden het geïnduceerde en daarmee gewenste niveau.

In de tweede plaats — en dat vloeit voort uit het bovenstaande — is de gegeven taakstelling principieel een minimum en niet tevens een maximum. Een investeringsniveau, dat dreigt te zakken beneden het niveau van de taakstelling, zou betekenen, dat wij niet voldoende arbeidsplaatsen scheppen voor de groeiende beroepsbevolking.

Een investeringsniveau, dat zich zou gaan bewegen

boven de taakstelling, is daarentegen niet zonder meer te verwerpen; integendeel, het kan betekenen een verdere versterking van de produktiviteit en een versteviging van de concurrentiekracht op de buitenlandse markt. Een en

ander is natuurlijk slechts aanvaardbaar, wanneer de nationale economie voor zulk een hoger investeringsniveau ruimte biedt, mede gelet op de eisen, die andere bestedingscategoriën stellen.

Investeringsprognose voor West-Duitsland

In „Der Volkswirt“ van 12 april is een artikel opgenomen van de hand van W. Huppert, waarin deze auteur een prognose geeft voor het investeringsbeloop in de West-Duitse Bondsrepubliek. Aan dit belangwekkende artikel is het onderstaande ontleend.

Schrijver wijst er allereerst op, dat ondanks een aanzienlijke daling van het groeipercentage van het bruto nationaal produkt de investeringsquote vrijwel gelijk is gebleven. Onderstaande cijfers illustreren dit.

TABEL 1.

Jaar	Reële groei van het bruto nationaal produkt a) (in pCt.)	Investeringsquote b) (in pCt.)
1951-1955	9	20,2
1955	11,8	22,7
1956	5,8	22,9
1957	4,6	22,1

a) Jaarlijkse toename van het bruto nationaal produkt — tegen gelijkblijvende prijzen — t.o.v. het voorafgaande jaar.

b) Aandeel van de bruto-investeringen in duurzame produktiemiddelen in het bruto nationaal produkt tegen de toen geldende prijzen.

Op grond van het feit, dat de investeringsquote in 1957 hoger lag dan het gemiddelde over de jaren 1951 t/m 1955, terwijl het stijgingspercentage van het bruto nationaal produkt tot de helft is teruggelopen, spreekt Huppert als zijn vermoeden uit, dat in 1956 en in 1957 teveel is geïnvesteerd. Hierop aansluitend stelt hij dan de vraag, hoe hoog de toekomstige investeringsbehoefte moet worden geraamd, indien het groeipercentage van het bruto nationaal produkt nog slechts 3,5 à 4 pCt. — vermoedelijk het huidige cijfer — is:

Teneinde hierin enig inzicht te verkrijgen splitst Huppert de bruto-investeringen in duurzame produktiemiddelen in vervangingsinvesteringen en in netto-investeringen (investeringen voor uitbreiding). Daar in de afgelopen jaren de netto-investeringen aanzienlijk waren zullen de vervangingsinvesteringen in de eerstkomende jaren in verhouding tot het in de installaties gestoken bedrag vrij gering zijn. Gedurende het tijdvak 1950-1956 hebben de bruto-investeringen in duurzame activa in totaal DM 209,7 mrd. bedragen (gerekend tegen prijzen van 1954). Voor hetzelfde tijdvak worden de vervangingsinvesteringen in duurzame activa geschat op hoogstens DM 70 mrd., zodat voor de netto-investeringen in duurzame activa nog slechts DM 140 mrd. resteert. De groei van het bruto-nationaal produkt bedroeg in hetzelfde tijdvak DM 96,1 mrd., d.w.z. dat voor een stijging van het bruto-nationaal produkt met DM 1 mrd. een kapitaalsinvestering van DM 1,46 mrd. is verricht.

Volgens onderzoeken naar de Duitse, Amerikaanse en Engelse verhoudingen voor de lange termijn zou jaarlijks gemiddeld 6 pCt. van het bruto nationaal produkt aan vervangingsinvesteringen worden besteed, terwijl de uitbreidingsinvesteringquote 1,5 maal zo groot zou zijn als de groei van het bruto nationaal produkt. Op grond van deze verhoudingen en rekening houdende met een

groeipercentage van het bruto nationaal produkt van 4 pCt. stelde Huppert onderstaande tabel voor West-Duitsland op voor het tijdvak 1957 t/m 1961.

TABEL 2.

	1957	1958	1959	1960	1961
1. Bruto nationaal produkt					
a. Bedrag in DM	207,0	215,3	223,9	232,9	242,2
Groeipercentage (reëel)	4,6	4	4	4	4
2. Investeringen in duurzame activa					
a. Vervangingsinvesteringen, in mrd. DM (6 pCt. van het bruto nationaal produkt)	12,4	12,9	13,4	14,0	14,5
b. Netto-investeringen, in mrd. DM a)	14,3	12,9	13,4	14,0	14,5
c. Bruto-investeringen (2a + 2b)					
I Bedrag in mrd. DM	26,7	25,8	26,8	28,0	29,0
II Quote (van 1a)	12,9	12,0	12,0	12,0	12,0

$$a) = \frac{1a \times 1b \times 1,5}{100}$$

Uit deze tabel blijkt dat — rekening houdend met de bij de opstelling ervan gemaakte veronderstellingen — de bruto-investeringen in 1957 slechts DM 26,7 mrd. zouden hebben bedragen. In feite bedroegen zij evenwel DM 45,7 mrd.

Het spreekt vanzelf dat de investeringen bij een dalende conjunctuur niet dadelijk in hetzelfde tempo achteruitgaan. Dit is alleen al te verklaren uit het tijdsverloop dat ligt tussen de planning, het tijdstip van bestelling, de uitvoering en de statistische rapportering van de investeringen. De investeringen dienen echter slechts gedeeltelijk direct voor de produktie. Ten dele zijn zij een gevolg van de vergrote produktie doordat voor handel en verkeer, energievoorziening en particulier verbruik vergrote installaties nodig worden. Daar komen nog bij de investeringen door de Overheid in wegen, scholen, ziekenhuizen e.d. Feitelijk volgen dus ook deze investeringen in aanzienlijke mate het conjunctuurverloop.

Toch zijn nog vele investeringscategoriën minder conjunctuurgevoelig. Daarop wordt dan de hoop gebaseerd dat het huidige investeringsniveau gehandhaafd kan worden, waarbij tevens gewezen wordt op de grote hoeveelheid achterstallige investeringen. In dit verband zijn de vaak wat fantastisch aandoende schattingen van de investeringsbehoeften voor het verkeer, de landbouw, de woningbouw, de spoorwegen, de posten e.d. van belang. Men moet voor deze categoriën echter wel degelijk onderscheid maken tussen hetgeen men zou wensen te investeren voor verbeteringen en hetgeen men kan investeren gezien de mogelijkheid kapitaal te verkrijgen en de daarop drukkende rentelast, welke overwegingen zeker ook gelden voor de investeringen in de publieke sector. Anderzijds worden ook de inhaal- en moderniseringsbehoeften van de industrie gemakkelijk overschat. Hoewel de vernauwing van de winstmarge en de verscherpte concurrentie aanleiding geven tot verbetering van de installaties moet wel worden bedacht dat dit al geruime tijd geschiedt, zodat het op peil blijven of zelfs nog iets toenemen van de vervangingsinvesteringen geen compensatie

biedt voor de daling der uitbreidingsinvesteringen. Ook van de voortschrijdende automatisering verwacht Huppert geen opleving der investeringen, daar automatisering niet zonder meer een hogere investeringsquote per eenheid produkt betekent. Veelal is juist het omgekeerde het geval.

Het teruglopen van de investeringsbehoefte heeft tot dusver niet geleid tot een overeenkomstige achteruitgang bij de industrie van duurzame produktiemiddelen en in het bouwbedrijf. De produktie-index van de duurzame produktiemiddelenindustrie is, 1950 op 100 stellend, sneller gestegen dan die van de gehele industrie, nl. tot resp. 254 en 203 in 1957, terwijl dit cijfer voor de bouw-nijverheid slechts 173 bedraagt. Het lijkt daarom — aldus Huppert — niet onwaarschijnlijk dat het groeitempo van de industrie van duurzame produktiemiddelen zich zal aanpassen bij het gemiddelde groeitempo van de industrie.

Huppert's conclusie is, dat rekening moet worden gehouden met een structurele achteruitgang van het investeringsvolume. Hij verwacht, dat West-Duitslands investeringsquote van ruim 22 pCt. van het bruto nationaal produkt geleidelijk zal dalen tot 15 of zelfs 12 pCt., een niveau waarop zich ook andere landen met een normaal groeiende economie bevinden. De daling der investeringen zal volgens schrijver vooral voor rekening van de uitbreidingsinvesteringen komen. In de publieke sector bestaat weliswaar nog een belangrijke investeringsbehoefte, maar om financiële redenen zal hier naar Huppert's mening bezwaarlijk meer dan tot dusver kunnen worden geïnvesteerd, tenzij natuurlijk met het oog op de werkgelegenheidssituatie aanvullende investeringsprogramma's tot uitvoering zouden worden gebracht of grote defensieopdrachten zouden loskomen.

BOEKBESPREKING

Dr. G. F. Loeb: *Industrialization and Balanced Growth* (with special reference to Brazil). J. B. Wolters, Groningen 1957, 159 blz., f. 11,90.

De stroom van studies gericht op het doorgronden van de factoren die het ontwikkelingsproces in de achtergebleven landen bepalen en kunnen bevorderen is overweldigend. Dit vormt een verheugend getuigenis van de centrale plaats die dit vraagstuk in het huidig economisch denken en onderzoek in steeds sterker mate inneemt. Dr. Loeb behandelt in zijn boek een der belangrijkste aspecten van dit belangrijke vraagstuk: de rol die de ontwikkeling der industriële produktie kan en dient te vervullen in het evenwichtig groeiproces ener nationale economie.

Het boek is verdeeld in twee delen. In het eerste deel behandelt de schrijver het probleem van algemeen theoretisch gezichtspunt. In een drietal hoofdstukken bespreekt hij eerst de begripsbepaling van het economisch ontwikkelingsproces in het algemeen en de achtergrond van de drang naar industrialisatie; vervolgens het principe van evenwichtige groei en de factoren die in dit proces een rol spelen; en ten slotte de wisselwerking tussen de industriële ontwikkeling en die in de andere sectoren, voornamelijk de landbouw.

Het tweede deel geeft een beschrijving van Brazilië in zijn economisch groeiproces en zijn industriële ontwikkeling in het bijzonder. Hier schetst de schrijver, puttend uit

zijn rijke ervaring, verworven gedurende een veeljarige werkzaamheid in dat interessante land, het wonder van een verrassend snelle industrialisatie, gepaard met onmacht, wanbeheer en falen op die gebieden — zoals het transportwezen en de energievoorziening —, welke volgens gangbare begrippen bepalend zijn voor een succesvolle industriële ontwikkeling.

Welke waarde heeft deze studie voor ons? Haar grootste verdienste ligt onzes inziens in de kritische beoordeling van waar wij staan in de oplossing van het vraagstuk. Dr. Loeb geeft blijk van een grote belezenheid en hij is een kritisch lezer. In verschillende hoofdstukken is hij er stellig in geslaagd de belangrijkste standpunten uit de *mer à boire* van vakliteratuur op heldere wijze tegenover elkaar te stellen en zijn eigen visie aannemelijk te maken. Daarmede heeft hij voorzeker zowel de vakman als de belangstellende leek een grote dienst bewezen; dit nut wordt nog vergroot door de zeer verzorgde documentatie.

Het boek is geschreven als dissertatie. Een nadeel hiervan is dat de schrijver, in zijn streven tot overtuiging van zijn tegenspelers in het promotie-spel, zich, naar ons gevoelen, menigmaal heeft laten verleiden verder te gaan in zijn argumentatie dan de in de materie zelve geïnteresseerde lezer kan boeien.

Hiermede verwant is het feit dat de schrijver er onzes inziens niet steeds in is geslaagd de centrale lijn van zijn betoog vast te houden. Zo is bijv. de studie over Brazilië zeer zeker boeiend, maar zij staat te veel op zichzelf naast het eerste theoretische deel, zodat de aankondiging in de Inleiding, dat het tweede deel een toepassing vormt van de in het eerste deel verworven inzichten — in principe een zeer doelmatige behandelingswijze — onvoldoende waar wordt gemaakt.

In de behandeling van zijn centrale thema — de optimale omvang van industriële ontwikkeling in het economisch groeiproces — streeft de schrijver naar een evenwichtige middenpositie tussen de voorstanders van industrialisatie als de enige of althans de snelste en veiligste weg naar een hoger welvaartspeil en hen die betogen dat de grondstofproducerende landen het beste doen zich te bepalen tot deze taak welke hun in de „natuurlijk” gegroeide internationale arbeidsverdeling is toegevalen, zich daarin verder te specialiseren, en de voorziening met industriële produkten *grosso modo* over te laten aan de landen die op dat gebied de leiding hebben genomen.

In deze verwerping van de beide uitersten zijn wij het geheel met de schrijver eens. Naar onze mening gaat hij echter in zijn nadere uitwerking te zeer en eenzijdig in op de moeilijkheden van — en de voorwaarden voor — een succesvolle industrialisatie. Het eerste deel van hoofdstuk III bijv. is er in hoofdzaak op gericht de onvoldoende voeding — in kwantitatief en kwalitatief opzicht — in de onderontwikkelde gebieden in het licht te stellen, alsook de relatief ongunstige levensverwachtingscijfers. Dit impliceert de stelling, al spreekt de schrijver deze niet met zoveel woorden uit, dat opvoering van de agrarische produktie allereerste prioriteit dient te hebben tot het tijdstip waarop een bevredigend voedingspeil is bereikt en dat het eerst daarna verantwoord zou zijn produktieve krachten op industriële produktie te richten.

Al gaan wij een eindweegs met de schrijver mede in dit betoog, er zijn een aantal factoren die in de andere richting wijzen en waaraan wij gaarne een ietwat groter aandacht gewijd zouden zien. Daarbij denken wij in de eerste plaats aan de importvervangende industriële produktie. Hier

liggen de mogelijkheden voor een beginnende industrialisatie veelal aanzienlijk gunstiger dan in de produktie voor export, die de schrijver kennelijk in hoofdzaak op het oog heeft. Normaliter vertoont de invoer van een agrarisch land een aanzienlijk aantal van dergelijke produkten, waaronder produkten die tot de eerste levensbehoeften behoren, uit eigen grondstoffen en met relatief weinig kapitaal en geringe technische vaardigheid voordeliger met lage lonen in eigen land geproduceerd kunnen worden, in stede van ze te laten vervaardigen door „dure” arbeiders in de industrielanden, nog afgezien van de transportkosten. Het entameren van deze produkties heeft bovendien het voordeel van een grotere diversificatie en daarmee gepaard gaande geringere kwetsbaarheid. Ook zal de beginnende technificatie, zoals de ervaring leert, een gunstige stimulans vormen voor de verbetering van de produktiviteit in de landbouw zelf, die, dit geven wij gaarne toe, in een beginnend ontwikkelingsproces gedurende geruime tijd doelwit nummer één moet blijven.

Na de bespreking van de taak die de agrarische sector dient te vervullen als voedingsbasis voor de bevolking behandelt de schrijver in hetzelfde hoofdstuk III als tweede voorwaarde voor een succesvolle industriële ontwikkeling de factor dat deze zelfde agrarische sector ook tevens voldoende koopkracht moet kunnen ontwikkelen om als markt voor de industriële produkten te kunnen dienen. Eerst daarna introduceert hij het aspect van de werkgelegenheid. Wij zouden deze volgorde liever andersom hebben gezien en het werkgelegenheidsaspect voorop hebben gesteld. De omstandigheid immers, dat een deel van de beroepsbevolking niet of niet voldoende produktief emplooi vindt in de landbouw, vormt gewoonlijk de basis voor de — naar onze mening gerechtvaardigde — drang naar industrialisatie, onafhankelijk van het feit of dit verschijnsel zijn oorzaak vindt in een vergroting van de produktiviteit in de landbouw (zodat dus een kleiner gedeelte van de beroepsbevolking de taak kan vervullen om de natie „tot verzadiging” te voeden), of wel in snelle bevolkingstoename gepaard met schaarste aan landbouwgronden (in welk geval industrialisatie de enige oplossing vormt — behalve een veelal alleen in theorie mogelijke emigratie — en voedingsstoestand en markt, hoewel op zichzelf belangrijk, niet relevant zijn voor de beoordeling van het vraagstuk).

De beschrijving van het wonder van de Braziliaanse industrialisatie is — wij schreven het reeds — boeiend. Wij zijn echter geneigd ook hierbij enkele kanttekeningen te plaatsen. Deze betreffen in de eerste plaats de opmerking van de schrijver dat „waarschijnlijk de grootste stimulans voor de industriële ontwikkeling is gelegen in de protectie tegen buitenlandse mededinging, welke praktisch elke industriële onderneming voordelig maakt”. Wij hadden hier stellig een analyse verwacht van de vraag in hoeverre dit privé voordeel voor de industriële ondernemer ook tevens een voordeel voor de gemeenschap betekent, een vraagstuk waaraan de schrijver elders in zijn studie — terecht — grote aandacht wijdt. Ongebreidelde bescherming kan immers inderdaad elke produktie, hoe dwaas ook, „voordelig” maken, zoals bijv. een bananencultuur in Nederland. Een nadere bespreking van de voordelen, maar ook van de gevaren, van hantering van het instrument der protectie in het kader van de „evenwichtige groei” — het centrale thema van de studie — ware derhalve hier stellig op haar plaats geweest.

Een tweede kanttekening bij dit tweede deel betreft de te geringe aandacht welke naar onze mening is gewijd aan het feit dat de industriële ontwikkeling in Brazilië zich vrijwel uitsluitend heeft voltrokken in zijn relatief kleine zuidelijke hoek en de rest van dit onmetelijke land (Brazilië heeft een oppervlakte van 250 maal die van Nederland!) nog vrijwel onberoerd heeft gelaten, zelfs het betrekkelijk dichtbevolkte noord-oostelijke gebied dat zich nog steeds in een stadium van bijkans volkomen stagnatie bevindt.

Met deze enkele kritische opmerkingen willen wij geenszins afbreuk doen aan de waarde van het voor ons liggende boek. Integendeel: de kritiek is bedoeld als een getuigenis van het grote belang dat wij in deze studie stellen.

Zij vormt stellig niet het laatste woord dat over deze belangwekkende materie geschreven zal worden; dit was ook niet te verwachten. In dit verband spreken wij gaarne de wens uit dat Dr. Loeb zelf zijn onderzoek op dit gebied zal voortzetten en verdiepen en ons te gelegener tijd deelgenoot zal maken in de vruchten daarvan, mogelijk in de vorm van een tweede druk van zijn boek, welke het, naar wij hopen, zal beleven. Gezien zijn kritische geest zal hij er stellig in slagen, alsdan ook de enkele technische imperfecties te verbeteren (zoals bijv. de omissie van de opmerking dat de formule in de voetnoot op blz. 145 alleen geldt voor het in Brazilië prevalerende geval van een verhouding van tweederde van de agrarische in de totale beroepsbevolking). Wij besluiten met de suggestie dat hij in deze eventuele tweede druk een zakenregister zal toevoegen en een aantal van de door hem signaleerde verbanden met grafieken zal illustreren, waardoor zij stellig menige lezer duidelijker zullen aanspreken.

New York.

Drs. Ir. M. H. EKKER.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Verrassingen heeft de geldmarkt deze week eigenlijk niet opgeleverd, tenzij het uitblijven van een disconto-verlaging als zodanig zou moeten worden beschouwd. De Bank of England heeft deze stap in ieder geval wel genomen; het Engelse disconto werd voor de tweede keer in negen weken verlaagd, en wel tot 5½ pCt. Ook in de Verenigde Staten blijft de tendentie van de rente benedenwaarts gericht, het toewijzingsdisconto bij de jongste tender voor 3-maandspapier bedroeg daar minder dan 1 pCt. en bereikte het laagste niveau sinds november 1954.

Wat ons land betreft, van de mogelijkheid om bij De Nederlandsche Bank 3-maands promessen op basis van 3 pCt. af te nemen, schijnt op tamelijk grote schaal gebruik te zijn gemaakt. Zolang de gelegenheid hiertoe (nog) openstaat, zullen de tarieven in de open markt zich hiernaar richten. Men kan dan ook stellen dat momenteel alleen het papier met een kortere looptijd dan drie maanden een betrouwbare maatstaf is voor de ontwikkeling der geldmarktrente. Nu heeft zich gedurende de verslagweek voor het 1- à 2-maandspapier een daling voltrokken van ongeveer 1/8 pCt. Het officiële disconto en het „afgifte-disconto” voor 3-maandspapier zijn dus wel gelijk gebleven, maar de rentedaling is ook in ons land doorgegaan.

Toch hebben de beschikbare middelen van het bankwezen tijdens de verslagweek een flinke daling ondergaan. Het saldo van de banken bij de Centrale Bank bedroeg,

blijkens de weekstaat per 19 mei; f. 395 mln., een daling t.o.v. de voorgaande week met f. 100 mln. Deze daling voltrok zich ondanks de toeneming van de goud- en deviezenvoorraad van de Bank (in twee weken tijs steeg deze met f. 100 mln.) en de verdere inkringing van de bankbiljettencirculatie. Deze voor de saldo's der banken gunstige factoren zijn echter meer dan teniet gedaan door de betaling op van Agent en Nederlandsche Bank afgenomen schatkistpapier, alsmede door belastingbetalingen.

Bedenkt men dan nog, dat het kaspercentage voor de op 22 mei begonnen periode verhoogd is van 6 tot 7 pCt., zodat thans minimaal f. 350 mln. bij De Nederlandsche Bank in de vorm van een verplichte kasreserve moet worden aangehouden, dan is het saldo van f. 395 mln. niet overmatig te noemen. Dit geldt temeer nu de bankbiljettencirculatie in verband met de Pinksterdagen en de maandultimo waarschijnlijk een stijging zal ondergaan. Begin juni zullen echter door het Rijk weer flinke betalingen worden gedaan.

Blijkens de Zesde Industrialisatienota heeft De Nederlandsche Bank zich bereid verklaard haar medewerking te verlenen bij het streven der Export-Financiering-Maatschappij op zodanige schaal nieuwe middelen aan te trekken dat tot nieuwe engagementen kan worden overgegaan.

De kapitaalmarkt.

Op het Damrak mag als belangrijkste beursfactor gedurende de verslagweek wel het (gedeeltelijk) herstel van de investeringsaftrek worden beschouwd. De desastreuze ontwikkeling in Frankrijk, waarmee ons land toch zo nauw is verbonden, al was het slechts vanwege de E.E.G., vermocht niet de onder invloed van deze fiscale maatregel tot stand gekomen koersstijging ongedaan te maken.

Dat ons land een kleine aanmoediging voor het verichten van investeringen wel gebruiken kan, blijkt uit de Zesde Industrialisatienota. Blijkens deze Nota zal de industrie van medio 1957 tot medio 1962 additionele werkgelegenheid voor 140.000 man moeten bieden, waartoe de bruto-investeringen ca. f. 11 mrd. zullen moeten bedragen, d.i. 18 pCt. meer dan in de voorafgaande vijf jaar. De financiering zal voor 80 pCt. uit afschrijvingen en winstreservering kunnen plaatsvinden; de resterende 20 pCt., zijnde f. 2,2 mrd., zal door de kapitaalmarkt moeten worden opgebracht. Ook het vorig jaar onder zo'n ongelukkig gesternte geboren Industrieel Garantiefonds zal hierbij worden ingeschakeld. Een vraag die in de Nota wel gesteld maar niet beantwoord wordt is, of de eisen die uit hoofde van industrie-financiering aan de kapitaalmarkt gesteld zullen worden, in overeenstemming zijn met de vermogensbehoeften in andere sectoren enerzijds, het verwachte niveau der besparingen anderzijds.

Op de eerste dag van de introductie der aandelen Philips op een aantal Duitse beurzen werd aldaar f. 350.000 nominaal, met een reële waarde van ca. f. 1 mln., omgezet. De aandelen Koninklijke waren iets hoger, ondanks het feit dat de — overigens opvallend optimistische — President-Directeur dezer vennootschap op de jaarvergadering lagere winstcijfers voor het eerste kwartaal in het vooruitzicht stelde. Op de stille beurs zorgden de conflicten bij Excelsior en D.R.U. althans voor voldoende gesprekstof.

Opvallend in de obligatiesector was, dat de onlangs geëmitteerde 5 pCt. obligaties ten laste van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten voor het eerst in de notering

kwamen op een koers, die ruim 1½ pCt. boven de inschrijvingskoers lag. Dat de gemeenten er overigens nog lang niet zijn blijkt uit een tot hen gerichte circulaire, waaruit o.a. is op te maken, dat er nog steeds ca. f. 2 mrd. aan vlottende schuld is te consolideren.

Een aantal algemene spaarbanken heeft besloten tot oprichting van een coöperatief beleggingsfonds; door concentratie van liquide middelen wil men een verbetering van het rendement bereiken, zodat men tot een aantrekkelijker rentevergoeding in staat hoopt te zijn. Op welke wijze de aldus te concentreren middelen tot dit doel belegd zullen worden, werd nog niet bekend gemaakt.

Aand.	Indexcijfers	A.N.P.-C.B.S.	9 mei	16 mei	23 mei
		(1953 = 100)	1958	1958	1958
Algemeen			192	188	192
Internat. concerns			278	271	275
Industrie			136	135	136
Scheepvaart			124	122	128
Banken			115	115	114
Indon. aand.			73	72	74

Aandelen

Kon. Petroleum	f. 173,10	f. 166,20	f. 168,—*
Unilever	327	323%	326½
Phillips	280½	278½	284%
A.K.U.	171¾	170	166¾*
Kon. N. Hoogovens	295	276*	281
Van Gelder Zn.	167½	158¾	161½
H.A.L.	135½	137	140
Amsterd. Bank	209	211½	215½
H.V.A.	94%	92	96

Staatsfondsen

2½ pCt. N.W.S.	60%	60%	61½
3½ pCt. 1947	91%	91%	91½
3½ pCt. 1955 I	88%	88½	89%
3 pCt. Grootboek 1946	88%	89½	89%
3 pCt. Dollarlening	94½	95	94%

Diverse obligaties

3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...	90%	91	91
3½ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III	86	86	86
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen	90%	91	91
3½ pCt. Philips 1948	94%	93½	92½
3½ pCt. Westl. Hyp. Bank	85%	85	86
6 pCt. Nat. Woningb.lén. 1957	108%	108½	108

New York

Aandelenkoersgemiddelde			
Dow Jones Industrials	463	457	461

*) exd.

M. P. GANS.

STATISTIEKEN

IN- EN UITVOER¹⁾
(waarde in miljoenen guldens)

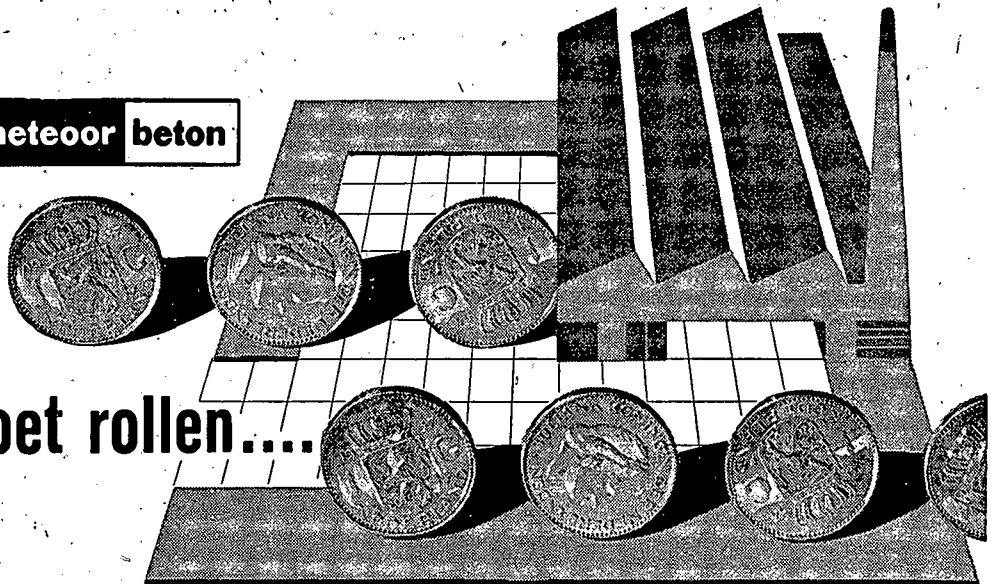
Jaar	Invoer		Uitvoer		Dekkingspercentage	
	april	jan.-april *)	april	jan.-april *)	april	jan.-april *)
1938	119	122	82	86	69	71
1955	961	985	766	794	80	81
1956	1.193	1.110	982	880	82	79
1957	1.152	1.318	822	930	71	71
1958	1.142	1.114	918	960	80	86

¹⁾ Bron: C.B.S.

*) Maandgemiddelden.

metoor beton

Geld moet rollen....

Ja, geld moet rollen... Maar hoe rolt het in Uw bedrijf zo economisch mogelijk? Dat hangt in belangrijke mate af van het productieproces. Snel en praktisch moet het intern transport verlopen - zonder stagnaties, zonder tijdverlies. Daarvoor is een goede, betrouwbare en sterke bedrijfsvloer nodig. Geld moet rollen... Laat het verder rollen - over de vlakke Stelcon bedrijfsvloeren!

Stelcon bedrijfsvloeren **sterk** **vlak** **duurzaam**

N.V. Betonfabriek De Meteor / De Steeg / Tel. Velp 08302-3344

vacatures

Het Centraal Bureau voor de Statistiek, te Den Haag vraagt:

A. EEN LANDBOUWKUNDIG INGENIEUR
(economische studierichting) (vac. No. 381)

voor de afdeling Landbouw- en Voedselvoorzieningsstatistiek, als wetenschappelijk medewerker o.m. voor de statistieken van de bedrijfsuitkomsten en de investeringen in de landbouw, b.v.k. met belangstelling voor de toepassing van wiskundige methoden op landbouw-statistische onderzoeken. Leeftijd niet ouder dan 40 jaar. Kandidaten moeten bereid zijn zich aan een psychologisch onderzoek te onderwerpen.

B. EEN WETENSCHAPPELIJK MEDEWERKER

(vac. No. 368)

die zal worden betrokken bij de voorbereidingen van de Algemene Volkstelling 1960. Voorts zal hij werkzaam zijn t.b.v. de uitvoering der telling; de verwerking der gegevens en de analyses der uitkomsten. Al deze werkzaamheden worden in teamverband verricht. Vereist voor B.: doctoraat sociale wetenschappen, sociologie of economie (sociale of sociologische richting) e.d. Salaris voor A.: f 530,— tot f 1039,— p.m. (excl. huurcomp.). Aanstelling boven het minimum is mogelijk. Voor B.: in de rang van adjunct wetenschappelijk ambtenaar (f 499,— tot f 605,— p.m.) of wetenschappelijk medewerker (f 590,— tot f 885,— p. m.). Sollicitaties onder No. 368/7188 resp. 381/7188 (in linkerbovenhoek env. en brief) aan het Bureau Personeelsvoorziening van de Centrale Personeelsdienst, Prins Mauritslaan 1, Den Haag.

Voor de
particuliere belegger
het
aangewezen
advies-orgaan

Verschijnt 1 keer per 14 dagen
VRAAGT GRATIS PROEFNUMMER.

Administratie Bel-Bel - Postbus 42 - Schiedam